

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “เสรีภาพหนังสือพิมพ์: ศึกษาแนวทางการใช้กฎหมายหมิ่นประมาท” มีแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ (Concept of Freedom of the Newspapers)
2. แนวคิดทางกฎหมายว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาท (Concept of Defamation laws)
3. ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory)
4. แนวคิดเรื่องจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ (Ethics of Journalism)
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Research related)

แนวคิดเรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

จากการที่มนุษย์มีความคิดเป็นลักษณะตามธรรมชาติ ทำให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นเสรีภาพที่ติดตัวมนุษย์มาตามธรรมชาติ Jean-Paul Sartre ได้แสดงแนวคิดในเรื่องสิทธิธรรมชาติไว้ว่า “มนุษย์คือเสรีภาพ เราไม่อาจอธิบายได้ว่า ทำไมมนุษย์จึงมีเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่เกิด เรารู้ว่าเสรีภาพเป็นรากฐานของการเป็นมนุษย์ก็ต่อเมื่อเราเกิดมาแล้ว” (พินิจรัตนกุล, 2517, น. 63) มนุษย์จึงมีอิสระทางความคิดที่พร้อมจะถ่ายทอดความคิดของตนแก่ผู้อื่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจึงเป็นสิทธิมนุษยชนรูปแบบหนึ่ง ดังที่ Rousseau ได้มีความเห็นไว้ว่า “การละทิ้งเสรีภาพเท่ากับเป็นการยอมเสียสิทธิของมนุษย์ชนและแม้แต่หน้าที่ของเรา ... การสละทิ้งเช่นนี้ เป็นการขัดต่อธรรมชาติของการที่นำเอา เสรีภาพทั้งหลาย ออกมาจากเจตจำนงของคน ก็เท่ากับนำเอาศีลธรรมออกจากการกระทำของคนนั่นเอง” (พิศิษฐ์ ชวลาวัณ, 2538, น. 3)

“หนังสือพิมพ์” เป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงความคิดเห็นและเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้เพื่อแสวงหาข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใดให้ปรากฏ (Abdul Razak, 1985, pp. 6-7) มนุษย์จึงควรได้รับการสนับสนุนให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี เพราะหากขาดความคิดเห็นที่แตกต่างและปราศจากเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นแล้ว สังคมย่อมไม่อาจพัฒนาไปได้ทั้งในแง่ของสังคมหรือตัวบุคคล ดังเช่น ความเห็นของ John Stuart Mill (ภัทรพร สิริกาญจน, ผู้แปล, 2530, น. 18) ในหนังสือ On Liberty ว่า “ถ้ามนุษยชาติทั้งมวลยกเว้นคนเพียงคนเดียวจะมีความเห็น

เป็นอย่างเดียวกันและคน ๆ เดียวนั้นเองกลับมีความคิดเห็นไปในทางตรงกันข้าม มนุษยชาติก็ย่อมไม่มีเหตุผลสมควรที่จะปิดปากคนทั้งมวลเช่นเดียวกัน” ดังนั้น เสรีในการแสดงความคิดเห็นจึงมีความสำคัญที่จะนำประโยชน์มาแก่มนุษยชาติ

จรรยา สุภาพ (2512, น. 41) ให้ความหมายคำว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ว่า เป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งมีขอบเขต เสรีภาพในการพูดและการพิมพ์เป็นสิทธิของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่จะแสดงความคิดเห็นในทางการพูดหรือโดยทางการพิมพ์ความคิดเห็นนั้น ๆ เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีต้องถูกควบคุมจากรัฐ ไม่ว่าจะโดยวิธีการที่รัฐให้อนุมัติหรือการเซ็นเซอร์ ทั้งนี้มีข้อจำกัดอยู่ว่า เสรีภาพดังกล่าวจะต้องไม่ใช้ในการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยภายในรัฐ

ทั้งนี้ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในประเทศระบอบประชาธิปไตยนั้น ต้องสร้างคนในสังคมให้มีหลักประกันขั้นพื้นฐานของชีวิต และหลักประกันขั้นพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การกระทำที่ให้ประชาชนสามารถตัดสินใจวินิจฉัยขอชะตาของตนเองในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากที่สุด และในการที่จะช่วยที่ให้ประชาชนสามารถตัดสินใจวินิจฉัยขอชะตาของตนเองในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ดีที่สุดก็คือ ประชาชนต้องได้รับข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วนและถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ สิทธิของประชาชนที่จะได้รับการบอกกล่าวข้อเท็จจริงทั้งหลาย (right to be informed) ย่อมเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตย (ชวลิต ปัญญาลักษณ์, 2523, น. 26)

อย่างไรก็ตาม เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศที่มีระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพมากเท่าใด ก็เท่ากับประชาชนในประเทศนั้นมีเสรีภาพในการเข้าถึงและรับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวของสังคมและของรัฐบาลมากเท่านั้น เสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงเป็นตัวชี้วัดระดับความเป็นประชาธิปไตยในด้านสิทธิทางข่าวสารและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนในแต่ละประเทศสะท้อนถึงทัศนคติ ความคิดของรัฐบาลประเทศนั้นว่า มีความเป็นประชาธิปไตยในการบริการประเทศให้โปร่งใสได้แค่ไหน (มาลี บุญศิริพันธ์, 2548, น. บทนำ) ทั้งนี้ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แสดงปาฐกถาเรื่องการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ว่า

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์มิใช่อดิเรกกลางที่ผู้ปกครองแผ่นดินคนใด จะหยิบยื่นให้แก่ประชาชนได้ แต่เป็นสิทธิอันชอบธรรมของผู้ที่อยู่ใต้การปกครองทุกคน เสรีภาพของหนังสือพิมพ์มิใช่เป็นแต่เพียงผลพลอยได้ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือเป็นองค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น แต่เป็นที่ตั้งหรือเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตย หากหนังสือพิมพ์ไม่มีเสรีภาพ ระบอบประชาธิปไตยก็ไม่

สามารถตั้งอยู่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่นิยมเลื่อมใสในระบบอบ
ประชาธิปไตยทุกคนที่จะต้องต่อสู้ป้องกันสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไว้จนสุด
ความสามารถ เพราะเสรีภาพของหนังสือพิมพ์มิใช่เป็นเพียงแต่เสรีภาพของคน
หนังสือพิมพ์เท่านั้นแต่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับเสรีภาพของคนทั้งปวง... (อ้างถึงใน
สมเกียรติ รุ่งเรืองวิริยะ, 2539, น. 299)

นอกจากนี้ กุหลาบ สายประดิษฐ์ นักหนังสือพิมพ์ (อ้างถึงใน อนันต์ ธนะโสธร,
2535, น. 19) กล่าวว่า “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นเสรีภาพอันหนึ่งอันเดียวกับเสรีภาพของประชาชน
เมื่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ถูกลำเมิดโดยข้ออ้างของกฎหมายที่ไม่เป็นประชาธิปไตย
ประชาชนก็จะขาดอาวุธอันสำคัญและจำเป็นเพื่อป้องกันเสรีภาพของเขา...” เช่นเดียวกับ
Blackstone ทนายความผู้ยิ่งใหญ่ของอังกฤษ ได้กล่าวไว้ในปี ค.ศ. 1765 ว่า “เสรีภาพในการพูด
และเสรีภาพในการพิมพ์และการโฆษณาเป็นพื้นฐานแห่งเสรีภาพทั้งปวงของประชาชน”
(มารุต บุณนาค, 2515, น. 69-70)

ดังนั้น เสรีภาพหนังสือพิมพ์จึงมีคุณค่าสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเสรีภาพของ
ประชาชนรูปแบบอื่น และเนื่องจากเสรีภาพหนังสือพิมพ์สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปสู่
ประชาชนจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว จึงมีอิทธิพลและผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมาก ดังที่
วรวิทย์ ฤทธิพิศ (2538, น. 77) เห็นว่า เสรีภาพหนังสือพิมพ์เปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนให้เห็น
ว่าประชาชนมีเสรีภาพด้านอื่น ๆ หรือไม่ เพราะหากไม่มีเสรีภาพด้านอื่น ๆ แล้ว เสรีภาพหนังสือพิมพ์
ก็ปราศจากความหมาย Anthea J. Jeffery (1986) แสดงทัศนะว่าสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง
ในประวัติศาสตร์คือการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพตามหลักการแห่งระบอบเสรีประชาธิปไตยในสังคม
ซึ่งหนังสือพิมพ์จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
และการโฆษณา สิทธิในการที่จะรู้และในการทำให้ได้รู้ซึ่งสิทธินั้น ตลอดจนเสรีภาพในการพูดและ
การพิมพ์

ขณะที่ William A. Hatchten (อ้างถึงใน วรวิทย์ ฤทธิพิศ, 2538, น.18) กล่าวว่า
สิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าประชาชนมี
สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นสื่อมวลชนก็คือ ประชาชนผู้หนึ่งย่อมมีสิทธิ
เสรีภาพเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป เสรีภาพของสื่อมวลชนก็คือเสรีภาพของ
ประชาชนที่ได้รับการคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญด้วยความเสมอภาค
เท่าเทียมกันเสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงไม่ยิ่งใหญ่น้อยไปกว่าเสรีภาพของ
ประชาชนทุกคน

เพราะเปรียบเสมือนว่าสิทธิ เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ และโฆษณาของสื่อมวลชนนั้น เป็นกระจกสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนของแต่ละประเทศได้มีเสรีภาพในประการอื่นหรือไม่ เพราะเหตุว่าหากประชาชนแต่ละประเทศมิได้มีสิทธิเสรีภาพในประการอื่นแล้ว สิทธิเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ และโฆษณาย่อมไร้เสียซึ่งความหมาย (มารุต บุญนาค, 2515, น. 18)

ดังนั้น การที่สื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้ทำหน้าที่และเป็นตัวแทนในการแสวงหาความจริง นำเสนอความคิดเห็น ความรู้ เพื่อตอบสนองสิทธิในการรับรู้ของประชาชน (Right to know) หนังสือพิมพ์จึงจำเป็นต้องมีเสรีภาพในการแสวงหาความจริงให้ปรากฏ

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (2550, น. 26-27) มาตรา 45 ระบุว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อสารความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจสิทธิ เสรีภาพเกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อลดทอนเสรีภาพตามมาตรานี้จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง... และมาตรา 46 ที่ระบุว่า พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้นแต่ต้องไม่ขัดต่อจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ และมีสิทธิจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพและความเป็นธรรม รวมทั้งกลไกควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพ...

การกระทำใด ๆ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าของกิจการ อันเป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงการเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะของบุคคลตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้ถือว่าเป็นการจงใจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบและไม่มีผลใช้บังคับ เว้นแต่เป็นการกระทำเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายหรือจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ

กล่าวคือ จากบทบัญญัติกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 พบว่า กฎหมายได้รับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Expression) ของประชาชนเอาไว้ ในขณะเดียวกัน สื่อมวลชนก็คือประชาชน ดังนั้นสื่อมวลชนก็ย่อมได้รับการคุ้มครองจากบทบัญญัติดังกล่าวด้วยเช่นกัน ประกอบกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและสื่อมวลชนในลักษณะต่าง ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา หรือการสื่อสารถึงกันโดยวิธีอื่นใด ซึ่งสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองสหประชาชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากพิจารณาว่าประชาชนในประเทศนั้นมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นมากน้อยเพียงใดนั้น จะต้องพิจารณาจากเสรีภาพของสื่อมวลชน เนื่องจากการที่ประชาชนจะสามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองได้นั้น ประชาชนจำเป็นต้องได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ หากสื่อมวลชนปราศจากเสรีภาพแล้วก็ย่อมไม่อาจนำเสนอข้อมูลข่าวสารสู่ความรับรู้ของประชาชนได้ และประชาชนก็ย่อมไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างแน่นอน ดังนั้นสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนจึงเป็นเรื่องเดียวกันกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน

อย่างไรก็ตาม คำว่าเสรีภาพหนังสือพิมพ์ มิได้มีความหมายแค่เป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่ แสดงออกมารูปแบบหนึ่งด้วยวิธีการพิมพ์เท่านั้น แต่มีความหมายกว้างรวมไปถึงการดำเนินการทั้งหมดซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินการพิมพ์ ตลอดจนการเผยแพร่ข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น (Ulrich Karpen, 1989) เพราะเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้น มิได้ถูกกำหนดให้มีเสรีภาพในการตีพิมพ์และแสดงออก ซึ่งการวิพากษ์วิจารณ์เท่านั้น แต่หนังสือพิมพ์ยังจะต้องเป็นอิสระปลอดจากการบีบบังคับและการควบคุมไม่ว่าจะจากแหล่งข่าวใด ๆ จากรัฐบาลหรือสังคมทั้งภายในและภายนอกนอกจากนั้นหนังสือพิมพ์ก็ควรจะมีเสรีภาพในการรับรู้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นในการบริหารงานของรัฐบาลด้วย (สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, 2539, น. 103)

ทั้งนี้ เพราะเสรีภาพถือเป็นหัวใจสำคัญในการทำงานของหนังสือพิมพ์ หากหนังสือพิมพ์ขาดเสรีภาพในการเสนอข่าวสารก็จะส่งผลกระทบต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนและอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมได้

ดังนั้น ทำให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นและมีความสำคัญมาก เพื่อให้หนังสือพิมพ์สามารถทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนได้ ซึ่ง James Russell Wiggins (อ้างถึงใน รุจน์ โกมลบุตร, 2549, น. 7-8) เสนอว่า เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ควรมี 4 ประการ ดังนี้

1. เสรีภาพในการแสวงหาข่าวสาร (Freedom of Information)

เสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานของหนังสือพิมพ์เพื่อตอบสนองความอยากรู้ของประชาชน อันเป็นสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข่าวสาร ซึ่งข่าวบางข่าวนั้นเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของนักการเมือง ทำให้การเข้าถึงแหล่งข่าวหรือแหล่งข้อมูลยากลำบากด้วยกลไกของรัฐ ดังนั้น หากสื่อมวลชนไม่มีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสาร ก็จะทำให้ข้อมูลบางอย่างซึ่งควรจะเป็นข่าวกลับไม่เป็นข่าวและประชาชนก็จะปราศจากข้อมูลที่จะใช้เป็นรากฐานในการตัดสินใจหรือแสดงความคิดเห็นที่กว้างขวางและหลากหลาย ด้วยเหตุนี้ ความคิดเห็นที่อาจจะมีขึ้นย่อมเป็นความคิดเห็นที่ถูกแทรกแซงหรืออิทธิพลทางความคิด โดยปราศจากทางเลือก และเนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์มีเหตุผลสามารถเลือกเฟ้นความจริงออกจากความหลอกลวงได้ Abdul Razak (1985, pp. 6-7) จึงเห็นว่าเสรีภาพในการที่จะแสวงหาความจริงนี้ จึงไม่อาจแยกออกจากธรรมชาติของมนุษย์ได้

2. เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Printing)

เสรีภาพในการพิมพ์ หมายถึง การที่สื่อมวลชนสามารถตีพิมพ์ข่าว ข้อมูลที่แสวงหามาได้ โดยไม่ผ่านการเซ็นเซอร์หรือตรวจข่าวก่อนพิมพ์ เพราะการเซ็นเซอร์หรือตรวจข่าวก่อนพิมพ์เท่ากับเป็นการปิดกั้นข้อมูลข่าวสารบางอย่างไม่ให้ออกสู่ประชาชน ซึ่งขัดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานในการรับรู้ข่าวสาร

3. เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (Freedom of Criticism)

นอกจากสื่อมวลชนจะต้องมีเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารและการพิมพ์แล้ว เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ถือเป็นอีกเรื่องสำคัญที่สื่อมวลชนจะต้องมี เพราะการวิพากษ์วิจารณ์เป็นวิธีหนึ่งที่สื่อมวลชนจะใช้เพื่อการควบคุม สอดส่อง การทำงานของรัฐ หากสื่อมวลชนไม่มีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ ประชาชนจะขาดการรับรู้ความคิดเห็นที่หลากหลาย ซึ่งอาจนำไปสู่การชักจูงให้เชื่อในความคิดเห็นของฝ่ายรัฐแต่เพียงอย่างเดียว

4. เสรีภาพในการจำหน่ายแจก (Freedom of Dissemination)

หากสื่อมวลชนไร้ซึ่งเสรีภาพในการจำหน่ายแจก เสรีภาพที่กล่าวมาทั้ง 3 ประการ ก็จะไร้ความหมายไปด้วย เพราะข้อมูลข่าวสารที่ได้รับการตีพิมพ์ไม่สามารถไปถึงประชาชนได้ ดังที่ Ulrich Karpen (1989, p. 396) เห็นว่าเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่ถูกเผยแพร่ออกไปย่อมเป็นเกราะป้องกันการโฆษณาชวนเชื่อจากรัฐบาล และ Anthea J. Jeffery (1986, p. 199) เห็นว่าเสรีภาพในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจะต้องมีขึ้นโดยปราศจากการแทรกแซง

เช่นเดียวกับเทียนวรรณ นักหนังสือพิมพ์ผู้จุดประกายเกี่ยวกับเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์มิใช่เพียง “พูดได้ไม่ห้ามตามเรา

คิด” เท่านั้น แต่หมายรวมถึงเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดด้วยการเขียน การตีพิมพ์ และการเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ด้วย (อ้างถึงใน มาลี บุญศิริพันธ์, 2550, น. 158-159)

ขณะที่ สมควร กวียะ (2548, น. 153) ระบุว่า “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เป็นเสรีภาพจากการไม่ถูกบีบบังคับทั้งปวง และมีสิทธิจะได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องและไม่ถูกขัดขวางใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นจากกฎหมายของรัฐที่ไม่ชอบธรรมและเงินสนับสนุนการโฆษณาเพื่อการให้เสรีภาพอ่อนตัวลง” เสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้นต้องเป็นเสรีภาพตามสิทธิทางศีลธรรมที่ไม่มีใครจะพรากไปได้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความสำนึกทางจริยธรรมอันแน่วแน่ของวิชาชีพและความต้องการหรือสอดคล้องกับความต้องการของสังคมที่หนังสือพิมพ์ไม่อาจปฏิเสธพันธกิจนั้นได้

อย่างไรก็ตาม เสรีภาพที่แท้จริงของหนังสือพิมพ์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสามารถพ้นพันธนาการจากเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ คือ ต้องปลอดจากอิทธิพลด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และปลอดจากอิทธิพลด้านอำนาจทางการเมือง กล่าวคือ หนังสือพิมพ์จะต้องสามารถดำรงความเป็น “ประหนึ่งสถาบันสาธารณะ” ที่ต้องรักษาบทบาทของความเป็นสถาบันสาธารณะและความเป็นองค์กรธุรกิจเอกชนได้อย่างสมดุล หากเอนเอียงไปในทางหนึ่งทางใดก็ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิในการรับรู้ของประชาชน ตลอดจนระดับบรรทัดและศีลธรรมจรรยาของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2548, น. 24-25)

ทั้งนี้ บนสถานะของความเป็น “ประหนึ่งสถาบันสาธารณะ” และ “ความเป็นธุรกิจเสรี” หนังสือพิมพ์เสรีต้องมีสิทธิในการรับรู้ มีสิทธิในการรายงานข่าว สิทธิในการแสดงความคิดเห็นอย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นเหตุผลของความจำเป็นในการเป็นอิสระจากพันธนาการทั้งปวง นั่นก็คือในการใช้สิทธิเหล่านี้ หนังสือพิมพ์จะต้องมีเสรีภาพ จึงจะมีประสิทธิภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ รายงานข่าวสาร เผยแพร่ และจำหน่ายแจก (มาลี บุญศิริพันธ์, 2548, น. 27) เพราะถ้าหนังสือพิมพ์ขาดความเป็นอิสระหรือตกเป็นเครื่องมือของผู้บริหารรัฐบาล หนังสือพิมพ์ก็อาจถูกใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจ แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวก หรือเป็นเครื่องมือเพื่อปกป้องความผิด การทุจริต หรือความบกพร่องต่าง ๆ อันอาจนำไปสู่การสูญเสียผลประโยชน์ส่วนรวมของสังคมโดยไม่รู้ตัว เพราะหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในระบบเสรีประชาธิปไตยจะต้องตรวจสอบการกำหนดนโยบายหรือการทำงานของรัฐบาล เพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมมากที่สุด (พีระ จิโรภณ, 2532, น. 17)

ดังนั้น เสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงได้รับการยอมรับว่า เป็นเสรีภาพที่ทุกสังคมจะขาดมิได้ ด้วยเพราะว่า เสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นหลักประกันถึงเสรีภาพของประชาชน กล่าวคือหากหนังสือพิมพ์ไม่มีเสรีภาพ ก็ไม่อาจสามารถหวังถึงเสรีภาพของประชาชนได้อีกต่อไป ดังนั้น

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการรับรองและคุ้มครองให้มี ซึ่งนับว่าเป็นหลักประกันที่สำคัญอย่างยิ่งในฐานะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในสังคม

แนวคิดเรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงถูกนำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ถึงเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในสังคมไทยว่ามีอยู่มากน้อยเพียงใดและเพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวทางการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทที่เหมาะสมของหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในสังคมไทยกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล

แนวคิดและปรัชญาทางกฎหมายว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาท

สื่อมวลชนมีหน้าที่ให้ข่าวสารและเสนอความจริงเพื่อสนองตอบประโยชน์แก่สาธารณะ บางครั้งการทำหน้าที่เพื่อให้สังคมรู้ความจริงแพร่หลายออกไป อาจทำให้บุคคลใดเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติยศ ซึ่งผู้เสียหายอาจใช้สิทธิฟ้องร้องสื่อมวลชนให้รับผิดชอบหมิ่นประมาท ถ้าสื่อมวลชนพิสูจน์ได้ว่าข้อหาที่เป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริงสื่อมวลชนไม่ต้องรับโทษ แต่กฎหมายห้ามมิให้พิสูจน์ ถ้าข้อหาว่าหมิ่นประมาทเป็นการใส่ความในเรื่องส่วนตัวและการพิสูจน์จะไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน

ทั้งนี้ สมควร กวียะ กล่าวว่า กฎหมายสื่อสารมวลชนมิใช่กฎหมายของรัฐบาล แต่เป็นกฎหมายของรัฐ เป็นนโยบายเชิงบวกของรัฐ มิใช่กฎหมายของนักธุรกิจใหญ่ แต่เป็นกฎหมายของสาธารณชน เป็นที่พึ่งอันอบอุ่นของประชาชนมิใช่เครื่องกดขี่สื่อมวลชน แต่เป็นกฎหมายที่มีความหมายในการสร้างสรรค์ต่อการสื่อสารมวลชนของประเทศ (พิศิษฐ์ ชวาลาวัช, 2549, น. 39)

ขณะที่ แบล็กสโตน (Blackstone) นักกฎหมายชาวอังกฤษ ได้กล่าวแสดงความคิดเห็นในศตวรรษที่ 18 ว่า จริงอยู่แม้เสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นลักษณะสำคัญของรัฐที่เสรี แต่หลักการดังกล่าว เพียงกำหนดมิให้มีการหวงห้ามการตีพิมพ์เผยแพร่ แต่มิได้กำหนดว่าจะพ้นจากความรับผิดชอบทางอาญาเมื่อได้ตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว เสรีชนทุกคนย่อมมีสิทธิอย่างแน่นอนที่จะแสดงความรู้สึกของตนให้ปรากฏแก่สาธารณชน การกีดกันสิทธิดังกล่าวย่อมเป็นการทำลายเสรีภาพหนังสือพิมพ์ แต่ถ้าเขาตีพิมพ์เผยแพร่สิ่งที่ไม่สมควร มีเจตนาร้าย หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย บุคคลนั้นย่อมต้องรับผิดชอบในผลต่าง ๆ ฉะนั้น เจตนารมณ์ของบุคคลยังเป็นเสรี แต่การใช้เจตนารมณ์อันเป็นเสรีไปในทางที่ผิดเท่านั้นที่จะต้องรับโทษตามกฎหมาย (วรวิทย์ ฤทธิพิศ, 2538, น. 36)

อย่างไรก็ตาม ความผิดฐานหมิ่นประมาท เป็นความผิดที่สื่อมวลชนไทย กระทำ ความผิดมากที่สุด ทั้งในอดีตและปัจจุบัน แต่เนื่องจากเป็นความผิดที่สามารถยอมความกันได้ จึงอาจมีการยอมความกันก่อนมีคดีขึ้นสู่ชั้นศาลหรือเมื่อขึ้นสู่ชั้นศาลแล้วก็ตาม

มารุต บุญนาค (อ้างถึงใน สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, 2533, น. 50) นักกฎหมายมีชื่อคนหนึ่ง ของเมืองไทย ระบุไว้ในเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “เสรีภาพหนังสือพิมพ์กับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล” ว่า

หากจะได้พิจารณาข้อมูลความในหนังสือพิมพ์ทั้งรายวัน รายสัปดาห์ ต่าง ๆ ทั้งใน ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า ข่าว บทความ คอลัมน์ สังคม บทความวิชาการทุกชนิด ตั้งแต่หน้าแรกจนถึงหน้าหลัง มีลักษณะ เป็นการหมิ่นประมาทถึง 90 เปอร์เซ็นต์

ดังนั้น ทำให้สื่อมวลชนต้องถูกควบคุมและจำกัดเสรีภาพ มิให้ทำร้ายบรรดาสมาชิก ของสังคมโดยการกล่าวหาทำให้เสียชื่อเสียง เกียรติคุณ โดยมีกฎหมายลักษณะ “หมิ่นประมาท” เป็นเครื่องมือสำคัญและมีศาลสถิตยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการตามกฎหมาย ซึ่งได้บัญญัติความรับผิด เกี่ยวกับชื่อเสียงในหมวดของความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา 326 ถึงมาตรา 333 ไว้ ดังนี้

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 326 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่ สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำ ความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ”

ทั้งนี้ พิศุทธิ์ ขวาลาวัช (2549, น. 63) กล่าวว่า ความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้น แยกเป็นองค์ประกอบได้ดังนี้ คือ

1. องค์ประกอบภายนอก คือ ใส่ความ, ผู้อื่น, ต่อบุคคลที่สาม และการใส่ความนั้น น่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง

2. องค์ประกอบภายใน คือ กระทำโดยเจตนา

1. องค์ประกอบภายนอก

1.1 การใส่ความ คือ การกล่าวหรือการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ

1.2 การใส่ความผู้อื่น คือ ผู้กระทำอาจหมายถึงบุคคลธรรมดาและให้หมายความ รวมถึงนิติบุคคลด้วย สามารถระบุเจาะจงได้ว่าหมายถึงใคร บางกรณีแม้ไม่ได้ระบุชื่อผู้ใดออกมา ตรง ๆ จนเป็นการใส่ความผู้อื่นได้ การกล่าวข้อความไม่ว่าด้วยวิธีใด แม้ผู้กล่าวไม่ได้ออกชื่อ ผู้ถูกกล่าวถึง แต่ประชาชนทั่วไปฟังแล้วเข้าใจทันทีว่าหมายถึงผู้ใด ถือได้ว่าเป็นการใส่ความผู้นั้น ได้

1.3 ต่อบุคคลที่สาม การใส่ความผู้อื่นนั้นต้องเป็นการกระทำต่อบุคคลที่สาม ซึ่งบุคคลนั้นไม่ใช่ตัวผู้ถูกใส่ความเอง บุคคลที่สามนี้ต้องสามารถที่จะเข้าใจในข้อความที่ใส่ความ จะสนใจการใส่ความหรือไม่ ผู้กระทำย่อมไม่อาจพินิจได้

1.4 การใส่ความนั้นน่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง คำว่าชื่อเสียง หมายความว่าถึงค่าหรือราคาที่มีมนุษย์มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในทางศีลธรรมหรือในทางสังคม (หยุด แสงอุทัย, 2520, น. 404)

2. องค์ประกอบภายใน คือ การกระทำโดยเจตนา

การกระทำโดยเจตนา การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้นผู้กระทำต้องมีเจตนาที่จะกระทำ โดยรู้ถึงข้อเท็จจริงที่จะให้ผู้ถูกกระทำต้องเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง การกระทำโดยเจตนาหมายถึงการกระทำโดยรู้สำนึกในการที่จะกระทำ และในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น (พิศิษฐ์ ขวาลาวัช, 2538, น. 63)

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 327 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สาม และการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 326 นั้น” (พิศิษฐ์ ขวาลาวัช, 2538, น. 69)

ความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้ตาย มีองค์ประกอบความผิดฐานหมิ่นประมาท เช่นเดียวกับความผิดฐานหมิ่นประมาทบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ แตกต่างกัน คือ การใส่ผู้ตายนั้นน่าจะ ทำให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง โดยมีได้คำนึงถึงชื่อเสียงของผู้ตาย

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 328 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดย

การโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือการทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่นใด ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” (พิศิษฐ์ ขวาลาวัช, 2538, น. 70)

การหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา กฎหมายบัญญัติให้มีโทษสูงขึ้นกว่าการหมิ่นประมาทธรรมดา เพราะการหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา เป็นวิธีการที่ทำให้ข้อความหมิ่นประมาทแพร่หลายไปยังบุคคลหลายคน เป็นเหตุให้ผู้ถูกหมิ่นประมาทได้รับความเสียหาย เช่น การลงพิมพ์ข้อความหมิ่นประมาทในหนังสือพิมพ์ พิมพ์ใบปลิวโฆษณาแจกจ่าย เป็นต้น

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 329 ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดแสดงความคิดเห็นหรือข้อความใดโดยสุจริต

1) เพื่อความชอบธรรม ป้องกันตนเองหรือป้องกันส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรม

2) ในฐานะเป็นเจ้าพนักงาน ปฏิบัติการตามหน้าที่

3) ตีชมด้วยความเป็นธรรมซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชน ย่อมกระทำ

4) ในการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรมเรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาลหรือในการประชุม ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท” (พิศิษฐ์ ชวาลาวัช, 2538, น. 70-71)

มาตรานี้ เป็นบทบัญญัติที่ได้รับยกเว้น การแสดงความคิดเห็นหรือข้อความใด หากกระทำโดยสุจริตผู้นั้นไม่ต้องมีความผิด ตามกฎหมายความในมาตรานี้เป็นบทบัญญัติยกเว้นทำให้การกระทำไม่มีความผิด เป็นหลักที่เรียกว่าเอกสิทธิ์ไม่เด็ดขาด ซึ่งผู้กระทำต้องกระทำโดยสุจริต กล่าวคือ ผู้กระทำกล่าวโดยเชื่อว่าเป็นความจริงและเชื่อว่าการกล่าวตามเหตุผลที่ยกเว้นโทษ แม้จะกล่าวโดยเข้าใจผิดถ้ากล่าวโดยเชื่อว่าเป็นความจริงดังที่ตนเข้าใจก็เป็นการกล่าวโดยสุจริต ถ้ากล่าวโดยรู้ว่าเป็นความเท็จหรือรู้ว่าจะไม่มีความชอบธรรมตามที่ยกเว้นให้กล่าวได้ก็ไม่สุจริต จะอ้างความคุ้มครองตามมาตรานี้ไม่ได้ (จิตติ ติงศภัทิย์, 2536)

ทั้งนี้ Ralph L. Holsinger and Jon Paul Dilts (อ้างถึงใน อังธิดา ลิ้มปัทมปาณี, 2540, น. 22) ได้กล่าวถึง ข้อโต้แย้งที่จำเลยใช้ในการโต้แย้งว่าไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งมีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักกฎหมาย มาตรา 329 ที่กำหนดลักษณะของการกระทำที่ไม่ถือว่าเป็นการหมิ่นประมาทไว้ว่า

1. **การเผยแพร่โฆษณา (Publication)** หากมีการโฆษณาข้อมูลอันเป็นส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นเท็จหรือจริงต่อสาธารณะ ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ถ้าไม่มีการเผยแพร่โฆษณา ไม่มีความผิด

2. **การยินยอม (Consent)** ถ้ามีการยินยอม ไม่เป็นการละเมิด การสมัครใจยินยอม เช่น ยินยอมโดยปริยาย ชาวแจก ให้สัมภาษณ์ หรือยอมยอมจากผู้มีอำนาจจากผู้ตกเป็นชาว เช่นคู่สมรส ลูกค้า ผู้เช่า ไม่ถือว่าละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การยินยอมไม่ได้หมายความว่าถึงหนังสือพิมพ์ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลเหล่านี้ก่อน ในกรณีที่เขียนพาดพิงถึง อาจเป็นการเขียนที่มีเจตนาหรือยกเลิกละเมิดหรือภาพนั้นได้

3. **หลักความจริง (Truth)** สามารถเป็นข้อโต้แย้งในการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลใน 4 ประการได้ต่างกันใช้ได้ดีในกรณีการเปิดเผยข้อมูลอันเป็นส่วนตัว (Public disclosure) ถ้าพิสูจน์ได้ว่าเป็นข้อเท็จจริงในศาล และในกรณีที่ข้อมูลเป็นข้อมูลที่รัฐจัดทำ (Public Record) การเปิดเผยข้อมูลไม่ถือว่าเป็นการละเมิด

4. **ความมีชื่อเสียง (Identity)** สามารถใช้ได้แย่ง ในกรณีบุคคลมีชื่อเสียงถูกจับตามองโดยสื่อมวลชนและเรื่องที่เป็นจริง เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะ และกรณีการใช้ชื่อหรือภาพของบุคคลโดยไม่ได้รับความยินยอม เพราะการมีชื่อเสียงเท่ากับยินยอมเป็นบุคคลสาธารณะ การใช้ชื่อและภาพไม่จำเป็นต้องได้รับการยินยอม การเป็นบุคคลสาธารณะย่อมตกอยู่ในความสนใจของประชาชนโดยปริยาย และต้องยอมรับถึงผลที่อาจเกิดขึ้นต่อสาธารณชนด้วย

5. **ข้อมูลที่ถูกบันทึก** โดยเจ้าหน้าที่รัฐและเปิดเผยต่อสาธารณะได้ หากหนังสือพิมพ์เปิดเผยข้อมูลของรัฐจัดทำไว้แล้ว ไม่ถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัว เพราะข้อมูลเป็นจริงและสามารถเปิดเผยได้ เช่น ข้อมูลของคนร้าย อาชญากร ฯลฯ

6. **คุณค่าของความเป็นข่าว (Newsworthiness)** เมื่อใดก็ตามที่เผยแพร่ข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เหตุการณ์นั้นมีคุณค่าความเป็นข่าว ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 330 บัญญัติว่า “ในกรณีหมิ่นประมาทถ้าผู้ถูกหาว่ากระทำความผิดพิสูจน์ได้ว่าข้อที่หาว่าหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ห้ามมิให้พิสูจน์ ถ้าข้อหาว่าหมิ่นประมาทเป็นการใส่ความในเรื่องส่วนตัว และการพิสูจน์จะไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน” (พิศิษฐ์ ขวาลาวัช, 2549, น. 78)

ทั้งนี้ หยุต แสงอุทัย (2520, น. 419) กล่าวว่า

การใส่ความนั้นจะเป็นเท็จก็ตาม จะเป็นจริงก็ตาม ย่อมเป็นความผิดตามมาตรา 326 ได้ มาตรานี้เป็นแต่การวางเงื่อนไขในการยกโทษให้แก่ผู้กล่าว ถ้าผู้ถูกหาว่ากระทำความผิด พิสูจน์ได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ส่วนเรื่องการพิสูจน์ นี้ไม่ต้องพิสูจน์ต่อศาลเสมอไป ถ้าผู้ต้องหาพิสูจน์ความจริงต่อพนักงานสอบสวนได้ พนักงานสอบสวนต้องทำความเห็นเสนอพนักงานอัยการว่าควรสั่งไม่ฟ้องเพราะผู้ต้องหาได้รับยกเว้นโทษ ดังนั้น กรณีความผิดหมิ่นประมาท ถ้าหากผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ให้ได้ความจริงตามข้อหาว่าหมิ่นประมาทผู้นั้นก็ไม่ต้องรับโทษ แต่กฎหมายยังถือว่าผู้นั้นมีความผิดอยู่

อย่างไรก็ตาม มาตรา 330 วรรคสองมีข้อห้ามมิให้มีการพิสูจน์ ถ้าหากว่าข้อกล่าวหาหมิ่นประมาทนั้นเป็นการใส่ความในเรื่องส่วนตัว และการพิสูจน์ดังกล่าวไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนโดยส่วนรวม

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 331 บัญญัติว่า

คู่ความหรือทนายความของคู่ความ ซึ่งแสดงความคิดเห็น หรือข้อความในกระบวนการพิจารณาคดีในศาล เพื่อประโยชน์แก่คดีตน ไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท

การกล่าวแสดงความคิดเห็นหรือข้อความต้องเป็นการกล่าวเพื่อประโยชน์แห่งคดีของตนมิใช่กล่าวนอกเรื่องนอกประเด็น ตั้งใจให้ผู้อื่นได้รับความอับอายต่อประชาชน (พิศิษฐ์ ชวาลาวัช, 2549, น. 82)

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 332 บัญญัติว่า

ในคดีหมิ่นประมาทซึ่งมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ศาลอาจสั่ง

- 1) ให้ยึด และทำลายวัตถุหรือส่วนของวัตถุที่มีข้อความหมิ่นประมาท
- 2) ให้โฆษณาคำพิพากษาทั้งหมด หรือแต่บางส่วนในหนังสือพิมพ์หนึ่งฉบับหรือหลายฉบับครั้งเดียวหรือหลายครั้ง โดยให้จำเลยเป็นผู้ชำระค่าโฆษณา (พิศิษฐ์ ชวาลาวัช, 2549, น. 82)

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 333 บัญญัติว่า

ความผิดในหมวดนี้เป็นความผิดอันยอมความได้

ถ้าผู้เสียหายในความผิดฐานหมิ่นประมาทตายเสียก่อนร้องทุกข์ ให้บิดา มารดา คู่สมรสหรือบุตรของผู้เสียหายร้องทุกข์ได้ และถือว่าเป็นผู้เสียหาย

ความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้นเป็นเรื่อง “ความผิดต่อส่วนตัว” หากคู่ความสามารถทำความเข้าใจและมีการยอมรับผิดกันได้ ความรู้สึกเคืองโกรธจะหมดสิ้นไป ความรู้สึกที่ดีจะกลับคืนสู่ปกติสังคมจะได้อยู่กันอย่างสงบ ความผิดฐานหมิ่นประมาทเป็นความผิดอันยอมความกันได้ไม่ว่าจะมีการยอมความกันในศาลหรือนอกศาล (พิศิษฐ์ ชวาลาวัช, 2549, น. 81)

ทั้งนี้ การควบคุมเสรีภาพของปัจเจกชน นอกจากกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายมหาชน จะทำการควบคุมมิให้มีการทำความผิดต่อกันในทางอาญาแล้ว กฎหมายเอกชน เช่น กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็มีหลักการที่จะควบคุมบุคคลและสื่อมวลชนทุกประเภท มิให้ทำการละเมิดบุคคล หากมีการฝ่าฝืนก็อาจถูกผู้เสียหายเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหนังสือพิมพ์เป็นสถาบันที่ต้องใช้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จำนวนมาก ที่มีความหลากหลาย และเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก บ่อยครั้งที่เกิดการกระทบกระทั่ง บางกรณี เมื่อหนังสือพิมพ์นำเสนอความจริงที่ทำให้คนบางกลุ่มเสียผลประโยชน์ หนังสือพิมพ์ก็จะถูกคุกคาม แต่ในบางกรณี การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ก็อาจมีโอกาสรั่วลวงละเมิดไปถึงสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นบ่อยครั้งและปัจจุบันสิทธิตามกฎหมายของบุคคลถูกละเมิดกันอยู่ประจำ และผู้ถูกละเมิด เริ่มใช้สิทธิทางศาลมากขึ้นทุกวัน หากผู้ใดกระทำการละเมิด ล่วงสิทธิผิดหน้าที่บุคคลอื่นก็จะถูกฟ้องเรียกค่าเสียหาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งในแง่กฎหมาย ความรับผิดในทางละเมิดนั้นเป็นป่อเกิดแห่งหนึ่งอย่างหนึ่ง (พิศิษฐ์ ชวาลาวัช, 2549, น. 85)

เพราะมีการละเมิดกระทำผิดกฎหมายให้บุคคลใดเขาเสียหาย ผู้ทำการละเมิดจึงมีหน้าที่จะต้องชำระหนี้ ศาลก็จะมีคำสั่งให้บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายจัดการตามสมควร เพื่อให้ชื่อเสียงของผู้นั้นกลับคืนดีและให้ใช้ค่าเสียหายด้วย

ทั้งนี้ ละเมิดจึงเป็นเหตุที่เกิดขึ้นโดยอาศัยการกระทำที่เกี่ยวข้องกับบุคคลชนิดที่เป็น การกระทำโดยปราศจากเจตนา มุ่งผลในกฎหมาย แต่กฎหมายก็บังคับให้เกิดผล เป็นสิทธิและหน้าที่ขึ้นได้ และกำหนดให้มีหน้าที่ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน กล่าวคือผลในกฎหมายที่ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่เขา ไม่ใช่สิ่งที่พึงปรารถนามุ่งหมาย สำหรับผู้ทำละเมิดเลย

แม้กระนั้น กฎหมายก็ยังบังคับให้เกิดสิทธิและหน้าที่ระหว่างผู้ที่ต้องบาดเจ็บเสียหาย และผู้ทำละเมิด (เสนีย์ ปราโมช, 2505), น. 7) หลักแห่งประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ ที่ใช้ควบคุมเสรีภาพของสื่อมวลชน มีดังนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 420 บัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อละเมิดว่า

“ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” (วนิดา แสงสารพันธ์, 2548, น. 114)

นอกจากนี้ คำว่า “ผู้ใด” อาจหมายรวมถึงบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่นหรือความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์สินหรือสิ่งของด้วย ถ้าหากบุคคลที่ต้องรับผิดชอบนั้นมีการกระทำด้วย (ไพจิตร ปุณณพันธ์, 2519, น. 5) เช่น เจ้าของหนังสือพิมพ์ หรือบริษัทจะต้องรับผิดชอบค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายแทนบรรณาธิการหรือผู้ประพันธ์กรณีที่ข้อความใดในหนังสือพิมพ์ไปละเมิดสิทธิทางการเมืองให้เขาเสียหายในชื่อเสียงนั้น

ขณะที่ พิศิษฐ์ ชวาลาวัช (2549, น. 87) กล่าวว่า องค์ประกอบความผิดตามบทบัญญัติ มาตรา 420 ประกอบด้วย

กระทำโดยผิดกฎหมาย หมายถึง การกระทำนั้นเป็นการล่วงสิทธิโดยผิดหน้าที่ที่ต้องเคารพต่อสิทธินั้นเป็นการกระทำผิดกฎหมายในตัว

การละเมิดสิทธิของบุคคลใด ผู้ถูกละเมิดย่อมใช้สิทธิตามมาตรา 420 ให้ผู้ละเมิดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย ไม่ว่าผู้นั้นจะเต็มใจหรือไม่ก็ตาม ดังที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า “ผู้นั้นทำละเมิดจำต้อง”

การใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 45 ระบุว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อสารความหมายโดยวิธีอื่น” แต่สื่อมวลชนจะต้องระวังในเรื่องไม่รุกล้ำเขตแดนแห่งสิทธิไม่ว่าจะเป็นสิทธิ

ของบุคคลธรรมดาหรือบุคคลสาธารณะก็ตาม เพราะบางครั้งอาจจะเกิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 มาตรา 421 และมาตรา 423 โดยเฉพาะในการก้าวล่วงถึงสิทธิในเกียรติยศชื่อเสียง หรือสิทธิส่วนตัวและความเป็นอยู่ส่วนตัว ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือบุคคลสาธารณะ (บุญทิพย์ ผ่องจิต, 2521, น. 593)

ผู้เสียหายเชื่อว่าผู้ถูกละเมิดสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้นั้นย่อมมีสิทธิได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 บัญญัติไว้ว่า

สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศชื่อเสียงหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับการคุ้มครอง การกล่าวหาหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพ ไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศชื่อเสียงหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน... (พิศิษฐ์ ชวาลาวัช, 2549, น. 89)

ทั้งนี้เพราะว่า รัฐธรรมนูญให้การรับรองคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลมิให้ผู้ใดกระทำการละเมิด กฎหมายจะยอมยกเว้นไม่ถือเป็นการละเมิด ถ้าหากว่าสื่อมวลชนทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชนเท่านั้น เช่น การเสนอข่าวการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐบางคน หรือเสนอข่าวการประมุขงานของหน่วยงานของรัฐที่สื่อเค้าไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น

1. กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เป็นการกระทำต่อบุคคลอื่นซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ซึ่งการกระทำโดยจงใจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อาศัยการเทียบเคียงโดยพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง (พิศิษฐ์ ชวาลาวัช, 2549, น. 90) ที่ระบุว่า “การกระทำโดยเจตนา คือ การกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น และการประมาทเลินเล่อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อาศัยการเทียบเคียงโดยพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ (พิศิษฐ์ ชวาลาวัช, 2549, น. 92) ที่ระบุว่า

การกระทำโดยประมาท ได้แก่การกระทำผิดโดยไม่เจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ผู้ใดแม้ว่าหากไม่จงใจที่จะก่อให้เกิดการละเมิดให้ผู้อื่นเสียหาย แต่อาจกระทำการโดยมีการประมาทเลินเล่อได้ คือ การไม่ใช้ความระมัดระวังตามสมควร ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจะต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์และผู้นั้นคือผู้กระทำการอย่างใดอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่ผู้นั้นหาได้ใช้ให้เพียงพอถ้ากระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง อาจเข้าข่ายประมาทเลินเล่อ จนกระทั่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น

2. **ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น** การที่บุคคลใดกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นจนกระทั่งก่อให้เกิดความเสียหายนั้น

3. **ความเสียหายนั้นเป็นผลจากการกระทำของผู้ละเมิด** คือ ความเสียหายที่เกิดขึ้นน่าจะมีความสัมพันธ์กันระหว่างเหตุหรือการกระทำกับผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความเสียหาย ไม่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นไปโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม

ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 423 บัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบละเมิดว่า

ผู้ใดกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริงเป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงและเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดีหรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริงแต่หากควรจะได้รู้ได้

ผู้ใดส่งข่าวสารอันตนมิได้รู้ว่าเป็นความไม่จริง หากว่าตนเองหรือผู้รับข่าวสารนั้นมีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่า เพียงที่ส่งข่าวสารนั้นหาทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่ (วนิดา แสงสารพันธ์, 2548, น. 128)

ความแตกต่างระหว่างหมิ่นประมาทในทางอาญากับหมิ่นประมาททางแพ่ง

เมื่อบุคคลหนึ่งได้กระทำการหมิ่นประมาทอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งอาจจะต้องได้รับโทษทั้งทางอาญาและทางแพ่ง กล่าวคือ หากใส่ความซึ่งอาจจะทำให้บุคคลเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ก็อาจมีความผิดในทางอาญามีโทษถึงปรับและจำคุกและอาจต้องรับผิดชอบในทางแพ่งฐานละเมิดอีก ถ้าหาข้อความที่หมิ่นประมาทนั้นเป็นการฝ่าฝืนต่อความเป็นจริง ซึ่งเป็นเรื่องคดีอาญาเกี่ยวเนื่องคดีแพ่ง ดังนั้นคดีหมิ่นประมาทในทางอาญากับทางแพ่ง จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกันอยู่มาก จึงควรทราบถึงความแตกต่างระหว่างหลักเกณฑ์ในเรื่องหมิ่นประมาททั้งในทางอาญาและทางแพ่งซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้ (อนันต์ วิมลจิตต์, 2497, น. 22)

1. **ความผิดฐานหมิ่นประมาทในทางอาญา** ต้องเป็นการกระทำโดยเจตนาอันเป็นการกระทำโดยตั้งใจประสงค์ต่อผลหรืออาจจะเล็งเห็นผลแห่งการกระทำนั้นได้ ถ้าการหมิ่นประมาทนั้นกระทำโดยมิได้มีเจตนาข่มขู่ไม่มีความผิด แต่ในทางแพ่งเจตนามิใช่สิ่งสำคัญ การกระทำละเมิดที่ผู้กระทำต้องรับผิดชอบนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นการกระทำที่มีเจตนา แต่ถ้าเป็นการกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อ ผู้กระทำละเมิดก็ต้องรับผิดชอบ

2. ความผิดฐานหมิ่นประมาทในทางอาญา จำกัดเฉพาะการหมิ่นประมาทที่เป็น การเสียหายแก่ชื่อเสียง คือทำให้บุคคลอื่นเสื่อมความนิยมนับถือและไว้วางใจในตัวบุคคลที่ถูก หมิ่นประมาท แต่หมิ่นประมาทในทางแพ่งนั้นกฎหมายคุ้มครองตลอดไปถึงเรื่องที่เป็น การเสียหาย แก่เกียรติคุณ ทางทำมาหาได้และทางเจริญโดยประการอื่นของบุคคลด้วยการเสียหายแก่ทางทำ มาหาได้และทางเจริญนี้เรียกว่า หมิ่นประมาททรัพย์สิน แต่มีไว้ว่าทรัพย์สินบุบสลายไป เพียงแต่ เป็นเรื่องที่บุคคลต้องขาดผลประโยชน์จากการจัดการทรัพย์สิน ซึ่งคิดเป็นเงินได้

3. หลักเกณฑ์ความรับผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญานั้น ข้อเท็จจริงที่กล่าวหมิ่น ประมาทนั้นจะเป็นความจริงหรือเป็นความเท็จก็ดี ถ้าข้อความนั้นอาจทำให้บุคคลเสียหาย ชื่อเสียง ก็ย่อมเป็นความผิด แต่ในทางแพ่งนั้นถ้าข้อความที่หมิ่นประมาทเป็นความจริงแล้วไม่มีความผิด เพราะหลักของกฎหมายแพ่งมุ่งจะชดใช้ค่าเสียหายเท่านั้น เมื่อเรื่องเป็นความจริงแล้วบุคคลนั้น ก็เสื่อมเสียอยู่ในตัว แม้จะมีใครมาหมิ่นประมาทอีกก็ไม่อาจทำให้เกิดเสียหายเพิ่มขึ้น

ดังนั้น ภายใต้บทบาทหน้าที่ในการแสวงหาข่าวสารและการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ไปสู่การรับรู้ของประชาชนของหนังสือพิมพ์ การกระทำดังกล่าวมักก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิของ บุคคลอื่นอยู่เสมอ ทำให้มีการฟ้องร้องดำเนินคดีในข้อหาหมิ่นประมาทเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งที่ เป็นไปเพื่อปกป้องสิทธิส่วนบุคคลโดยตรงหรือเพื่อปิดกั้นการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไม่ให้เสนอ เรื่องราวอันจะทำให้ตนหรือกลุ่มตนเสียผลประโยชน์ ทั้งนี้เพราะปัจจุบันการทำหน้าที่ของ หนังสือพิมพ์ต้องเผชิญกับการปัญหาการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทเป็นเครื่องมือในการปิดกั้น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทที่ขัดต่อ เจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง

ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory)

ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory) นี้ เกิดขึ้นใน ศตวรรษที่ 20 ในสหรัฐอเมริกาเป็นทฤษฎีที่ยังให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการทำงานของ สื่อมวลชน เช่นเดียวกับทฤษฎีสิทธิเสรีภาพนิยม แต่เห็นว่าความมีเสรีภาพนั้น ต้องมาควบคู่กับความ รับผิดชอบต่อสังคม ทฤษฎีนี้พัฒนามาจากความคิดของทฤษฎีสิทธิเสรีภาพนิยม เพราะเห็นว่า สื่อมวลชนไม่ควรมีเสรีภาพโดยไร้ขอบเขต และเสรีภาพย่อมคู่มาพร้อมกับภาระผูกพันต่อสังคม (รุจน์ โกมลบุตร, 2549, น. 9)

ทั้งนี้ สภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมือง เมื่อห้าร้อยปีที่ผ่านมาได้สร้างทฤษฎีพื้นฐานของสื่อมวลชน (The Press) 2 ทฤษฎี ทฤษฎีแรกคือ ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory) ทฤษฎีที่สองซึ่งพัฒนามาก คือ ทฤษฎีเสรีนิยม (Libertarian Theory) (Agee, Ault and Emery, 1991, p. 25, อ้างถึงใน สมหมาย ปาวิจจัตต์, 2543, น. 30) จาก 2 ทฤษฎีดังกล่าว ทำให้นักวิชาการ 3 คน คือ Fred S. Siebert, Theodore Peterson, and Wilbur Schramm ได้ร่วมกันคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อมวลชนขึ้น 4 ทฤษฎี (Four Theories of the Press) ซึ่ง เกษม ศิริสัมพันธ์ เรียกว่า ทฤษฎีสื่อมวลชน (เกษม ศิริสัมพันธ์, ผู้แปล, 2513) คือ

1. ทฤษฎีสื่อมวลชนฝ่ายอำนาจนิยม
2. ทฤษฎีสื่อมวลชนฝ่ายเสรีนิยม
3. ทฤษฎีสื่อมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม
4. ทฤษฎีสื่อมวลชนฝ่ายคอมมิวนิสต์โซเวียต

ตามแนวคิดของ Siebert, Peterson and Schramm ได้กล่าวไว้ว่า เสรีภาพย่อมควบคู่กันมากับภาระผูกพัน (Obligation) และหนังสือพิมพ์ซึ่งยินดีกับสิทธิพิเศษในตำแหน่งภายใต้รัฐธรรมนูญนั้นย่อมมีภาระผูกพันที่จะทำหน้าที่สำคัญบางประการของหนังสือพิมพ์ในสังคมร่วมสมัยนี้ เพื่อที่จะให้หนังสือพิมพ์ตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนเอง และทำให้ความรับผิดชอบดังกล่าวเป็นพื้นฐานของนโยบายในการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ ในระบบเสรีนิยมพยายามสนองต่อความต้องการของสังคม เพื่อให้หนังสือพิมพ์ยอมรับว่า เป็นความรับผิดชอบของเขา แต่ถ้าหากไม่ยอมรับจะมีองค์กรรมาดูแลให้เป็นหน้าที่ประการสำคัญของหนังสือพิมพ์ที่จะสามารถดำเนินการไปได้ด้วยดี

อย่างไรก็ตาม เมื่อหนังสือพิมพ์กลายเป็นสถาบันมีมา และสื่อมวลชนขยายการดำเนินงานออกไปอย่างกว้างขวาง สื่อมวลชนจึงตกเป็นเป้าของการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก การโจมตีหนังสือพิมพ์ที่มีความยาวขนาดหนังสือเล่มปรากฏออกมาเมื่อ ค.ศ.1859 และได้มีการโจมตีมาก่อนหน้านั้นแล้ว แต่คำวิจารณ์ยิ่งเพิ่มความรุนแรงและถี่ขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบ ข้อวิจารณ์ในคริสต์ศตวรรษที่ยี่สิบมีลักษณะทั่วไปดังต่อไปนี้ (เกษม ศิริสัมพันธ์, ผู้แปล, 2513, น. 62)

1. หนังสือพิมพ์ใช้อำนาจมหาศาลของตนเพื่อประโยชน์ของตนเอง เจ้าของหนังสือพิมพ์เผยแพร่ความคิดเห็นต่าง ๆ ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการเมืองและเศรษฐกิจ โดยการหักล้างความคิดเห็นต่าง ๆ อันขัดแย้งกับตน
2. หนังสือพิมพ์ตกอยู่ใต้อิทธิพลของวงการธุรกิจใหญ่ ๆ และในบางกรณีก็ยอมให้ผู้โฆษณาแจ้งความควบคุมนโยบายและเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ของตน
3. หนังสือพิมพ์ขัดขวางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

4. หนังสือพิมพ์มักให้ความสนใจกับเรื่องฉิวเฉียด และตื่นตื่นหวาดเสียวมากกว่าเรื่องที่สำคัญในการเสนอเนื้อหาของเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

5. หนังสือพิมพ์ก่อให้เกิดอันตรายต่อศีลธรรมของสาธารณชน

6. หนังสือพิมพ์ละเมิดเรื่องส่วนตัวของปัจเจกชนโดยปราศจากเหตุผลอันยุติธรรม

7. หนังสือพิมพ์ตกอยู่ใต้ความควบคุมของชนชั้นหนึ่งทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งอาจเรียกรวมว่า “ชนชั้นธุรกิจ” และผู้ที่เข้ามาประกอบการด้านนี้ใหม่ ย่อมเข้าถึงอุตสาหกรรมประเภทนี้ได้ยาก ฉะนั้นจึงเกิดภัยอันตรายแก่ตลาดเสรีอันเปิดกว้างของความคิดเห็นแนวต่าง ๆ (the free and open market of ideas)

จนกระทั่ง กระแสการก่อตัวของทฤษฎีความรับผิดชอบของสื่อเริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ. 1947 ในสหรัฐอเมริกาเมื่อคณะกรรมการที่ทำงานเรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ (Commission on the Freedom of the Press) ได้จัดทำรายงานออกมา ในรายงานฉบับนี้ได้ระบุอย่างชัดเจนว่า แม้ว่าเสรีภาพของสื่อเป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการยืนยัน หากทว่าก็ต้องมีการเพิ่มเติมหลักการเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมไปด้วย ในหลักการดังกล่าวนี้ ได้ระบุข้อปฏิบัติสำคัญ ๆ ที่สื่อมวลชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมพึงกระทำ ได้แก่ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543, น. 102)

จะต้องรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเป็นจริงอย่างละเอียดรอบด้านและอย่างที่ได้ตรวจสอบอย่างรอบคอบโดยพิจารณาดูบริบทที่เหตุการณ์นั้นได้เกิดขึ้น

1. สื่อมวลชนจะต้องสร้างเวทีแห่งการแสดงและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งเป็นช่องทางที่จะแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ

2. สื่อมวลชนจะต้องเป็นภาพตัวแทนของทุก ๆ กลุ่มในสังคม และจะต้องนำเสนอเป้าหมายและคุณค่าของสังคมอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม มีแนวคิดหลัก คือ ฐานคติที่ว่าสื่อมวลชนมีภารกิจที่สำคัญต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภารกิจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย สื่อมวลชนต้องยอมรับภารกิจต่าง ๆ เหล่านี้ ในแง่ของข่าวสารและเป็นเวทีสำหรับการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในรูปแบบต่าง ๆ กัน สื่อมวลชนควรเป็นอิสระมากที่สุด แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับพันธะกรณีที่มีต่อสังคมอย่างแน่ชัด สื่อมวลชนต้องยอมรับและปฏิบัติตามมาตรฐานของการปฏิบัติหน้าที่ของตนที่ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด (ศิริชัย ศิริกายะ และ กาญจนา แก้วเทพ, 2531, น. 123)

ทั้งนี้ เนื่องด้วยทฤษฎีนี้มีข้อสมมุติฐานสำคัญว่า เสรีภาพนั้นย่อมมีพันธะต่าง ๆ ผูกพันกันและหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีสถานะอภิสิทธิ์ในลักษณะการปกครองของเรา ต้องมีพันธะที่จะมีความรับผิดชอบต่อสังคม ที่จะดำเนินการในหน้าที่สำคัญบางประการของสื่อมวลชนในสังคม

ปัจจุบัน หน้าต่างต่าง ๆ ของหนังสือพิมพ์ตามทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคม มี 6 ประการดังนี้ คือ (เกษม ศิริสัมพันธ์, ผู้แปล, 2551, น. 122)

1. สนับสนุนระบอบการเมืองด้วยการเสนอข่าวสาร การอภิปราย และได้แย้งเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของส่วนรวม
2. เพิ่มพูนสติปัญญาของสาธารณชนเพื่อให้มีความสามารถปกครองตนเอง
3. ปกป้องสิทธิต่าง ๆ ของปัจเจกชนด้วยการทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมรัฐบาล
4. สนับสนุนระบบเศรษฐกิจ คือ ให้ผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าและบริการต่าง ๆ ได้มาพบกันด้วยการใช้สื่อโฆษณา
5. ให้ความบันเทิง
6. รักษาฐานะในทางการเงินของตนเองให้มั่นคงพอที่จะเป็นเสรีจากความกดดันต่าง ๆ ของบรรดากลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ

อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์ที่เสรีย่อมเป็นเสรีจากการบีบบังคับ (Compulsion) ทั้งปวง ถึงแม้จะไม่พ้นไปจากการกดดัน (Pressure) ต่าง ๆ ทั้งหลายก็ตาม หนังสือพิมพ์ที่เสรีย่อมเป็นเสรีเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายต่าง ๆ ซึ่งกำหนดขึ้นด้วยความสำนึกในจริยธรรมของวงการหนังสือพิมพ์และความต้องการต่าง ๆ ของสังคม (เกษม ศิริสัมพันธ์, ผู้แปล, 2513, น. 122)

ขณะที่ Denis Mc Quail (อ้างถึงใน ศิริชัย ศิริกายะ และ กาญจนา แก้วเทพ, 2531, น. 124-125) ได้ระบุลักษณะสำคัญ ๆ ของทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชน ดังนี้

1. สื่อมวลชนควรจะยอมรับและปฏิบัติตามพันธะกรณีที่มีต่อสังคม
2. พันธะกรณีดังกล่าวนี้ จะเป็นผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมีมาตรฐานทางอาชีพสูง ในแง่ของการมีสาระ มีสัจจะ มีความถูกต้อง มีความเป็นกลาง และมีความสมดุลย์
3. การยอมรับพันธะกรณีดังกล่าว สื่อมวลชนควรจะควบคุมกันเอง ภายใต้กรอบของกฎหมายและกรอบของสถาบันที่ถูกจัดตั้งขึ้น
4. สื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยง อะไรก็ตามที่จะนำไปสู่การประกอบอาชญากรรม ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ หรือความระส่ำระสายหรือล่งละเมิดต่อชนกลุ่มน้อย
5. สื่อมวลชนทั้งหมดควรมีลักษณะพหุนิยม และสะท้อนความหลากหลายของสังคม เปิดให้นานาทัศนะมีโอกาสได้ใช้สื่อมวลชน เพื่อแสดงออกถึงทัศนะต่าง ๆ และให้สิทธิในการใช้สื่อมวลชนเพื่อตอบโต้ข้อกล่าวหา
6. สังคมและสาธารณชน มีสิทธิในการคาดหวังมาตรฐานชั้นสูงจากการดำเนินงาน สื่อมวลชน และมีสิทธิเข้าแทรกแซงเพื่อให้ได้มาซึ่งมาตรฐานดังกล่าว เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม

ทั้งนี้ ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนต่อสังคมต้องประกอบด้วยความเป็นอิสระ (freedom) ในการปฏิบัติหน้าที่ การเสนอข่าวด้วยความจริงและความยุติธรรม (truthfulness and fairness) และความหลากหลายของรายการในการให้ความบันเทิง (pluralism in programming) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ปรเม สตะเวทิน, 2538, น. 191)

1. ความเป็นอิสระ (Freedom)

ความเป็นอิสระถือเป็นหัวใจของสังคมประชาธิปไตย ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบในสังคมประชาธิปไตย สื่อมวลชนจึงจำเป็นต้องมีอิสระ ความเป็นอิสระของสื่อมวลชน ได้แก่

1.1 ความเป็นอิสระที่จะรู้ (Freedom to know) เป็นสิทธิทางสังคมของคนทุกคน ในการที่จะรับข่าวสารเพื่อดำเนินการกับชีวิตของตนเองและเข้าร่วมในการปกครองได้อย่างเฉลียวฉลาด เป็นสิทธิที่จะรู้ผ่านสื่อมวลชน

1.2 ความเป็นอิสระที่จะบอก (Freedom to tell) เป็นสิทธิในการถ่ายทอดข่าวสารโดยอิสระ และได้แย้งแสดงความคิดเห็นได้โดยเปิดเผย เป็นสิทธิของประชาชน ซึ่งแสดงออกทางสถาบันสื่อมวลชน

1.3 ความเป็นอิสระในการค้นหาความจริง (Freedom to find out) เป็นสิทธิที่ในการเข้าถึงแหล่งข่าวสารสาธารณะ เพราะไม่ใช่คนทุกคนที่จะสามารถเข้าถึงแหล่งข่าวสารสาธารณะที่สำคัญ ๆ เช่น ผู้นำประเทศ การประชุมรัฐสภา ฯลฯ ได้ สิทธินี้ถูกมอบหมายให้แก่สื่อมวลชน

ดังนั้น สื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบจึงต้องปกป้องความเป็นอิสระของตนจากการแทรกแซงพลังอำนาจต่าง ๆ ดังนี้ (ปรเม สตะเวทิน, 2538, น. 191-193)

- ความเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐบาล (Government Controls)
- ความเป็นอิสระจากธุรกิจขนาดใหญ่ (Big Business)
- ความเป็นอิสระจากเจ้าของหรือนายทุน (Owner)
- ความเป็นอิสระจากผู้โฆษณา (Advertisers)
- ความเป็นอิสระจากรางวัล (Favors)
- ความเป็นอิสระจากการถูกใช้เป็นเครื่องมือ (Manipulation)

2. ต้องไม่เสนอข่าวในลักษณะที่อาจทำให้เสียความยุติธรรมในการพิจารณาคดี

(Fair Trial) สื่อมวลชนจะต้องมีความรับผิดชอบต่อความยุติธรรมในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งความยุติธรรมที่บุคคลควรจะได้รับในกระบวนการยุติธรรม สื่อมวลชนจะต้องเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้ต้องหาด้วยความรอบคอบ ไม่วิพากษ์วิจารณ์ ไม่ใส่อาฆมณ หรือเขียนชักจูงใจจนผู้ต้องหาอาจ

ไม่ได้รับความยุติธรรม ตราบใดที่ศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษาศาลนั้นผู้ต้องหายังไม่เป็นผู้ผิด สื่อมวลชนจึงไม่ควรด่วนพิพากษาเสียเอง

3. ต้องไม่เสนอเรื่องราวที่เป็นความลับของทางราชการ (Government Secrecy)

แม้ว่าสื่อมวลชนจะเป็นอิสระจากการแทรกแซงของรัฐบาล แต่ส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบของสื่อมวลชนก็คือ การไม่เสนอเรื่องราวที่อาจเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและส่วนรวม เป็นเรื่องราวที่เป็นความลับของทางราชการ ซึ่งได้แก่ การประชุมลับ การพิจารณาลับของศาล เป็นต้น

4. ต้องเสนอข่าวด้วยความถูกต้อง (Accuracy) การสื่อสารมวลชนเป็นการกระทำ

ของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่กระนั้นก็ตาม ความถูกต้องถือเป็นความรับผิดชอบอันแรกของสื่อมวลชน ความถูกต้องในที่นี้หมายความว่าความตรงกับความเป็นจริงของเหตุการณ์ ดังนั้น ในการเสนอภาพ พาดหัวข่าว ตลอดจนเนื้อข่าวและการอ้างคำพูด จึงต้องเป็นจริงและมีความสอดคล้องกัน

5. ต้องเสนอข่าวตรงไปตรงมา (Objectivity) มาตรฐานอันหนึ่งของการปฏิบัติ

หน้าที่โดยความจริง (truth) และยุติธรรม (fairness) ในวงการสื่อสารมวลชนก็คือ การแยกแยะระหว่างข่าว (news) กับความคิดเห็น (opinion) เพราะทั้ง 2 ส่วนนี้ทำหน้าที่ต่างกัน เพราะข่าวทำหน้าที่ในการรายงานสิ่งที่เกิดขึ้นตามความจริงของเหตุการณ์ ในขณะที่ความคิดเห็นทำหน้าที่ในการแสดงความรู้สึกและวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ที่เป็นข่าวรวมทั้งข้อเสนอแนะ การเสนอข่าวของสื่อมวลชนจึงควรเป็นการเสนอไปตามข้อเท็จจริง ตรงไปตรงมา ไม่ตีความข่าว ไม่ใส่อารมณ์จนทำให้ข่าวบิดเบือนจากความจริง

6. ต้องเสนอข่าวโดยเสมอภาค (Balance) ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนประการหนึ่ง

ก็คือ การเสนอข่าวจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ขัดแย้งกัน ไม่เอนเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่งหรือเสนอข่าวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่เพียงฝ่ายเดียว หรือมุ่งตรงไปที่มุมใดมุมหนึ่งของข่าว

7. ต้องไม่แทรกแซงสิทธิส่วนบุคคล (Privacy) สื่อมวลชนต้องรายงานข่าวเกี่ยวกับ

การกระทำของบุคคลในข่าวด้วยความรอบคอบ บุคคลที่มักจะถูกแทรกแซงสิทธิส่วนบุคคลอยู่เสมอก็คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ สื่อมวลชนต้องพิจารณาว่าเรื่องของบุคคลนั้น ๆ ควรเป็นข่าวหรือไม่ เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลนั้น ๆ หรือไม่ เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนรวมหรือไม่

8. ต้องอ้างแหล่งที่มาของข่าวได้ (Using Sources Responsibly) สื่อมวลชนต้อง

สามารถระบุอย่างตรงไปตรงมาถึงแหล่งข่าวของตนได้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความศรัทธาแก่ประชาชน อย่างไรก็ตามบางกรณีผู้ให้ข่าวอาจไม่ต้องการเปิดเผยตัวเพราะเกรงจะได้รับอันตราย

ก็เป็นความรับผิดชอบของสื่อมวลชนที่จะต้องรักษาความลับนี้ไว้ให้ได้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่แหล่งข่าว

9. ต้องเสนอรายการบันเทิงที่หลากหลาย (Pluralism in Programming)

ความรับผิดชอบด้านบันเทิงของสื่อมวลชนก็คือ สื่อมวลชนควรจะมีหลากหลาย เป็นลักษณะของความหลากหลายที่เป็นตัวแทนวัฒนธรรมของทั้งชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อยในสังคม (River, Schramm and Christian, อ้างถึงใน ปรมะ ทัศเวทิน, 2538, น. 196)

ทั้งนี้ ทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคมเห็นว่าการที่หนังสือพิมพ์จะปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบได้สมบูรณ์นั้น นอกจากหนังสือพิมพ์จะต้องมีอุดมการณ์และวิญญานแห่งวิชาชีพแล้ว รัฐบาลยังต้องให้หลักประกันเสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์เอาไว้ในกฎหมายพื้นฐานของประเทศด้วย การใช้ความพยายามใด ๆ ที่จะบังคับให้หนังสือพิมพ์ต้องขออนุญาตจากรัฐบาลเพื่อที่จะออกหนังสือพิมพ์นั้น ถือว่าเป็นการละเมิดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อย่างรุนแรง

หนังสือพิมพ์ในระบบทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคมนี้ รัฐบาลจะไม่เข้าควบคุมหนังสือพิมพ์ ดังที่ปฏิบัติกันอยู่ในหมู่หนังสือพิมพ์อเมริกันและอังกฤษ หนังสือพิมพ์จะใช้เสรีภาพตามสิทธิที่มีอยู่อย่างอิสระ โดยมีสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นเป็นขอบเขตและเครื่องยับยั้งซึ่งใจ ซึ่งหมายถึงว่าหนังสือพิมพ์ในระบบนี้จะใช้หลักจริยธรรมของวิชาชีพและหลักกฎหมายมาควบคุมตนเอง (สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, 2539, น. 126)

นอกจากนี้ ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่ามนุษย์จะมีความสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมีการรวมกลุ่มกันเป็นสังคม เสรีภาพของมนุษย์ ของสื่อมวลชนหรือของผู้ใดก็ตามจะมีความหมายก็ต่อเมื่อมีความรับผิดชอบควบคู่กันไปด้วย ความรับผิดชอบนี้มิใช่ความรับผิดชอบต่อรัฐหรือรัฐบาล มิใช่ความรับผิดชอบต่อศาสนจักรหรือศีลธรรม แต่เป็นความรับผิดชอบต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนรวมของทุก ๆ คน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม (สมควร กวียะ, 2548, น. 205) เพราะหากว่าสื่อมวลชนไม่ได้พัฒนาความรับผิดชอบต่อเติบโตมาพร้อม ๆ กับเสรีภาพ อาจเกิดปัญหาในการตรวจสอบและควบคุมดูแลสื่อได้ จึงเกิดกระบวนการปรับปรุงทฤษฎีอิสระภาพนิยมให้รัดกุมยิ่งขึ้นรวมทั้งมีข้อเสนอใหม่ ๆ ว่านอกเหนือจากเสรีภาพที่จะได้รับการประกันแล้วสื่อมวลชนยังต้องได้รับมอบหมายให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมอีกด้วย และกลุ่มที่จะมากำกับดูแลการทำหน้าที่ดังกล่าวของสื่อ เช่น ความคิดเห็นของชุมชน กิจกรรมของผู้บริโภค จรรยาบรรณทางวิชาชีพและอื่น ๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2545, น.14-15)

อย่างไรก็ตาม ในทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม ได้มีการกล่าวถึงส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งในแวดวงสื่อสารมวลชน คือ การควบคุมดูแลสื่อ ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในสังคมนั้นจะเกิดได้ มักจะเกิดขึ้นอยู่กับระบบการควบคุมสื่อมวลชนในสังคม

ดังที่ Wilbur Schramm (อ้างถึงใน นพวรรณ บุษหมั่น, 2545, น.12) กล่าวว่า กลไก 3 กลไก ที่สังคมอาจนำมาใช้เพื่อการสนับสนุนหรือกระตุ้นเตือนสื่อมวลชนให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบ ได้แก่ กลไกแรกคือรัฐบาลและกฎระเบียบต่าง ๆ ที่รัฐบาลออกมาเพื่อควบคุมสื่อมวลชน กลไกที่สองคือ สื่อมวลชน ซึ่งอาจเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน สมาคม หรือองค์กรต่าง ๆ ของสื่อมวลชนควบคุมกันเอง และกลไกสุดท้ายคือสาธารณชน หรือองค์กร สมาคม ที่สาธารณชนตั้งขึ้นมา ซึ่งกลไกทั้งสามจะเป็นไปในลักษณะที่ว่า ยิ่งระบบการสื่อสารมวลชนมีอิสระและมีความรับผิดชอบมากเท่าใด ภาระของรัฐบาลที่ต้องดูแลสื่อมวลชนยิ่งลดน้อยลงเท่านั้น และหากปราศจากความรับผิดชอบ รัฐบาลจำต้องเข้ามาควบคุมขอบเขตและบทบาทสื่อมวลชน ทำให้สื่อมวลชนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นอิสระ

ทั้งนี้ จากกลไกทั้งสามนี้ Schramm เห็นว่า การควบคุมที่ดีที่สุดคือการควบคุมจากตัวสื่อเองโดยสื่อต้องมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและปฏิบัติหน้าที่ในสิ่งที่จำเป็นและเหมาะสม ในขณะที่ตัวสาธารณชนต้องทำหน้าที่เป็นตัวจักรที่สำคัญในกระบวนการสื่อสาร เพราะสาธารณชนมีอำนาจในการกำหนดรูปแบบของระบบและการตอบสนองของสื่อมวลชน ทำให้สื่อมวลชนสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้

ขณะที่ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2533, น. 249) ได้ประยุกต์แนวคิดของ ปีเตอร์ เอ็ม แชนด์แมน และคณะ ได้แบ่งมาตรการควบคุมสื่อมวลชนออกเป็น 4 มาตรการ คือ

1. มาตรการควบคุมตนเอง มาตรการนี้เป็นความรับผิดชอบต่อที่เกิดจากสำนึกและความตระหนักของบุคคลในวงการสื่อสารมวลชนเอง ถึงบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสื่อมวลชนต่อสังคมโดยส่วนรวมซึ่งหนังสือพิมพ์ไทยปัจจุบันได้ให้การยอมรับข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ซึ่งออกโดยสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2541 ซึ่งมีกรอบทางความคิดที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1.1 กรอบในด้านที่สนองสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน เน้นการเสนอข่าวสารโดยมุ่งสาธารณประโยชน์ ปกป้องแหล่งข่าวและมีความตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าถึงข่าวสารของประชาชน รวมทั้งคำนึงถึงคุณค่าของความเป็นข่าวด้วย

1.2 กรอบในด้านที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความไว้วางใจของสาธารณชน เน้นการเสนอความจริงด้วยความถูกต้อง และความสมดุล ตรงไปตรงมา และวิธีการแสวงหาข่าวสารโดยสุจริต

1.3 กรอบในด้านที่เกี่ยวข้องกับการเคารพในสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่นและยึดมั่นในหลักการ เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เน้นการเสนอข่าวสารที่ไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่น

2. มาตรการควบคุมโดยสาธารณะ เป็นการควบคุมที่เกิดจากสาธารณชนที่อยู่ภายนอกวงการสื่อมวลชน ซึ่งได้แก่การควบคุมจากประชาชนในฐานะผู้บริโภคที่เปิดรับสารจากสื่อมวลชน การควบคุมจากกลุ่มผลประโยชน์และการควบคุมจากมติมหาชน

3. มาตรการควบคุมทางกฎหมาย หมายถึง เป็นการควบคุมสื่อมวลชนตามประมวลกฎหมาย ซึ่งศาลสถิตยุติธรรมจะพิจารณาตัดสิน โดยคำนึงถึงความถูกต้องและผลประโยชน์ของผู้มีส่วนร่วมในทางการสื่อสารทุกระดับ ได้แก่ ปักเจกชน นักเขียน บริษัท สังคม และรัฐ

ทั้งนี้ กฎหมายสำคัญที่เข้ามาควบคุมสื่อมวลชนมี อาทิเช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 รวมถึงระเบียบและคำสั่ง อื่น ๆ อีกมากมาย เป็นต้น

4. มาตรการควบคุมทางปกครอง รัฐบาลยังคงมีบทบาทสูงในการกำหนดถึงสิ่งที่ต้องกระทำหรือต้องไม่กระทำของสื่อมวลชนมีเป็นจำนวนมาก แต่ที่เด่นชัดคือ เจ้าพนักงานการพิมพ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของหนังสือพิมพ์ตาม พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550

นอกจากนี้ มาตรการควบคุมอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งมีใช้ในบริบทของสังคมไทย ได้แก่ มาตรการการควบคุมกันเองระหว่างสื่อ โดยการควบคุมกันเองนั้น จะมีลักษณะเป็นรูปแบบของจรรยาบรรณเพื่อที่จะใช้ยึดถือร่วมกันตามข้อกำหนดของสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2519 โดยมีหลักการ ดังนี้

1. การส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เป็นภารกิจอันมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

2. การเสนอข่าว ภาพ หรือการแสดงความคิดเห็นต้องเป็นไปด้วยความสุภาพสุจริต ปราศจากความมุ่งหวังในประโยชน์ส่วนตน หรืออามิสสินจ้างใด ๆ

3. การเสนอข่าวต้องเสนอแต่ความเป็นจริง พึงละเว้นการต่อเติมเสริมแต่ง หากปรากฏว่าข่าวใด ๆ ไม่ตรงต่อความเป็นจริงต้องรีบแก้ไขโดยเร็ว

4. การที่จะให้ได้ข่าว ภาพ หรือข้อมูลอย่างใด ๆ มาเป็นของตนต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์

5. ต้องเคารพต่อความไว้วางใจที่ได้รับมอบหมาย จากการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพของตน

6. ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยถือเอาสาธารณประโยชน์เป็นสำคัญ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัว หรือหมู่คณะโดยมิชอบ

7. ต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2540 ผู้ประกอบการ บรรณาธิการ และผู้สื่อข่าว ได้ก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และต่อมาในปี พ.ศ. 2541 ได้ตราข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ขึ้น (code of ethics) เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก และมีคณะกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์ทำหน้าที่พิจารณาเสนอแนะเกี่ยวกับกรณีร้องทุกข์ของประชาชนหรือของหนังสือพิมพ์ด้วยกันเองต่อสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550, น. 160) ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมเสรีภาพ ความรับผิดชอบ สถานภาพผู้ประกอบการวิชาชีพและกิจการหนังสือพิมพ์ ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนสิทธิการใช้สื่อหนังสือพิมพ์ เพื่อการรับรู้ข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยส่งเสริมให้หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน รวมทั้งยึดถือความยุติธรรม และความเที่ยงธรรมเป็นหลักในการประกอบวิชาชีพ

จากทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory) มีหลักการที่สำคัญ คือ เสรีภาพของสื่อมวลชนต้องยอมรับภารกิจและปฏิบัติตามพันธกรณีที่มิต่อสังคมอย่างอย่างเคร่งครัดกล่าวคือ เสรีภาพของสื่อมวลชนต้องมาควบคู่กับความรับผิดชอบต่อสังคมเสมอ เพื่อให้วิชาชีพสื่อมวลชนมีมาตรฐานในการให้ข้อมูลข่าวสาร มีความซื่อสัตย์ ความถูกต้อง และความยุติธรรม โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์แก่สาธารณชนเป็นหลักสำคัญ ซึ่งสื่อมวลชนควรจะมีการควบคุมตนเองภายใต้กรอบแห่งกฎหมายและจริยธรรมแห่งวิชาชีพ เพื่อหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะนำไปสู่ความรุนแรงและความขัดแย้งของสังคม

ดังนั้น ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory) ถูกนำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาถึงบทบาทการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ว่ามีความรับผิดชอบต่อสังคมมากน้อยเพียงใด อีกทั้งเพื่อศึกษาแนวทางการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทที่เหมาะสมของหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้เพื่อให้หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่อยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อสังคม อันจะก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการใช้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์กับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลต่อไป

แนวคิดเรื่องจริยธรรมของหนังสือพิมพ์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, 2546, น. 291) ระบุว่า “จริยธรรม” หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม และกฎศีลธรรม

จริยธรรม (Ethic) หมายถึง ปรัชญาหรือระบบที่เกี่ยวข้องเนื่องด้วยศีลธรรม เป็นหลักประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นหลักเกี่ยวกับความประพฤติของคน ว่าดีหรือไม่ดี เป็นสิ่งที่ใครจะประพฤติก็ได้หรือไม่ประพฤติก็ได้ (สุกัญญา สุตบรรทัด, 2539, น. 12)

จริยธรรมของหนังสือพิมพ์ มีพื้นฐานมาจากตะวันตกจะเน้นหลักความคิดที่จะช่วยให้นักหนังสือพิมพ์สามารถนำไปประกอบการตัดสินใจได้ตรงจุด การตัดสินใจนี้เองที่นักหนังสือพิมพ์สามารถเลือกได้ว่าเขาจะคำนึงถึงเป้าหมาย (End) หรือคำนึงถึงวิธีการ (Means) แต่ไม่ว่าเป็นทิศทางใดก็เกี่ยวข้องกับ “การเลือก” ทั้งสิ้น (สุกัญญา สุตบรรทัด, 2539, น. 4)

Belsy and Chadwick (1992, p. 10) กล่าวว่า

จริยธรรมเป็นเรื่องของหลักการที่จะช่วยชี้ว่าพฤติกรรมอันใดถูก พฤติกรรมอันใดผิด จริยธรรมไม่ใช่กฎเกณฑ์ที่ตายตัวที่สามารถไปท่องจำเอาได้ แต่จริยธรรมเป็นเรื่องที่มนุษย์แสวงหา ได้เถียง เพื่อหาข้อยุติตามควรแต่กรณี เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถค้นพบได้ด้วยการใช้เหตุผลและประสบการณ์

ทั้งนี้ จอห์น เมอร์ลิล (อ้างถึงใน มาลี บุญศิริพันธ์, 2550, น. 197) แห่งมหาวิทยาลัยรัฐลุยเซียนา ให้ความหมายคำว่าจริยธรรมไว้ว่า

จริยธรรมเป็นสาขาหนึ่งในทางปรัชญา ที่ช่วยให้นักวารสารศาสตร์สามารถใช้วิจารณ์ญาณในการวินิจฉัยว่าควรทำสิ่งใดได้อย่างถูกต้องในวิชาชีพวารสารศาสตร์ ...จริยธรรมเป็นหลักการเบื้องต้นที่เป็นแนวมาตรฐานสำหรับนักวารสารศาสตร์ให้สามารถวินิจฉัยได้ว่าควรมีพฤติกรรมอย่างไร ถูก-ผิด ดี-เลว รับผิดชอบ-ไม่รับผิดชอบ...

สุกัญญา สุตบรรทัด (อ้างถึงใน อภิชาติ ศักดิ์เศรษฐ์, 2544, น. 20) กล่าวว่า

เมื่อพูดถึงจรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์ คนไทยโดยทั่วไปมักจะพูดกันถึงผลที่ออกมาแล้ว โดยส่วนใหญ่จะไปพิจารณาถึงผลงานของหนังสือพิมพ์ที่ปรากฏสู่สาธารณะว่าดี หรือไม่ดี ถูกต้องตามศีลธรรมและกฎหมาย หรือไม่ถูกต้อง เรามักจะวิจารณ์การใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์ การเขียนข่าว การพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ การลวงล้าสิทธิส่วนบุคคลของหนังสือพิมพ์ นั่นคือพิจารณาตรงผลที่เกิดขึ้นแล้ว แต่

เรามักจะไม่ได้คำนึงไปถึงจุดที่สำคัญที่สุด คือ จุดของการตัดสินใจเลือกกระทำของหนังสือพิมพ์

ทั้งนี้ Aristotle (อ้างถึงใน สุกัญญา สุตบรรทัด และคณะ, 2536, น. 2) กล่าวว่า

ในการตัดสินใจว่าอะไรดีหรือไม่ดี บุคคลย่อมหลีกเลี่ยงความประพฤติดังต่อไปนี้ ดุจนายทวนผู้ชำนาญ ย่อมรู้วิธีการพุ่งทวนออกไปสู่เป้าหมายอย่างแม่นยำ โดยการวางมือในจุดที่เหมาะสมที่สุดของด้ามทวน ซึ่งหมายถึงจุดใดจุดหนึ่งตรงกลางระหว่างความสุดโต่งของปลายทวนและคมทวน ดังนั้น จุดกึ่งกลางที่เหมาะสม คือ จุดในจินตนาการของตัวเอง เป็นจุดที่ไม่ใช่เหมาะสมในตัวเองเท่านั้น แต่เป็นจุดที่เหมาะสมในกาลเทศะเหมาะสมกับพลเมืองในสังคม มีเหตุผลที่ดีและมีวิธีการที่น่ายกย่อง

อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนมีหน้าที่เป็นตัวแทนของทุกกลุ่มในสังคมและต้องนำเสนอข่าวสารที่มีเนื้อหาสาระอย่างถูกต้องและยุติธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณธรรมและมโนธรรมของแต่ละบุคคล

ดังนั้น Aristotle (อ้างถึงใน สุกัญญา สุตบรรทัด และคณะ, 2536, น. 2) ได้กล่าวถึงคุณธรรม 4 ประการที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกัน ดังนี้

1. ความรอบคอบ (prudence)
2. ความรู้จักประมาณ (temperance)
3. ความกล้าหาญ (courage)
4. ความยุติธรรม (justice)

ขณะที่ Gert (อ้างถึงใน อังธิดา ลิ้มปัทมปาณี, 2540, น. 25) กล่าวถึง การตัดสินใจทางศีลธรรมของคน โดยการยกประเด็นว่าหลักการอะไรบ้างที่คนทั้งโลกทุกศาสนายอมรับได้ว่าเป็นข้อปฏิบัติที่ดี คนที่มีสติสัมปชัญญะสมประกอบทุกคน ต้องยอมรับหลักศีลธรรมที่ว่านี้ว่าดี และจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดจึงจะได้ชื่อว่ามีศีลธรรมและชอบธรรมแต่ในบางกรณีกฎที่ว่านี้อาจจะละเมิดได้ แต่จะละเมิดก็ต่อเมื่อสามารถสร้างความชอบธรรมให้แก่การกระทำของตนเองได้ สิ่งที่ชอบธรรม หมายถึง การกระทำที่คนที่มีเหตุผลทุกคนยอมรับว่ากระทำได้ กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมเป็นกฎสาธารณะ การละเมิดจะต้องให้สาธารณะยอมรับด้วย

นอกจากนี้ สุภา สิริมานนท์ (2530, น. 10) อธิบายว่า

จริยธรรมของหนังสือพิมพ์เป็นหลักความประพฤติและหลักความคิดจิตใจอันยิ่งใหญ่ที่กว้างขวางและครอบคลุมเอาส่วนต่าง ๆ ของงานหนังสือพิมพ์ไว้ทุกส่วน...จริยธรรมของหนังสือพิมพ์เป็นจริยธรรมซึ่งพัวพันแนบแน่นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคมและเงื่อนไขทางธุรกิจ...

...หลักปฏิบัติที่มีการกำหนดลงไว้ในจริยธรรมนั้นเป็นหลักปฏิบัติทางความคิดจิตใจ เพราะจริยธรรมไม่ใช่กฎหมาย และโดยแม้ว่านักหนังสือพิมพ์ผู้ละเมิดจริยธรรมมักจะไม่ค่อยได้รับโทษทัณฑ์อะไรเว้นไว้เสียแต่กรณีที่พฤติกรรมของเขานั้น ๆ ก้าวล่วงไปถึงระดับผิดกฎหมายของบ้านเมือง นักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ที่ดี ๆ ก็พอใจที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างเกาะแน่นอยู่กับจริยธรรม...ทั้งนี้ เนื่องมาจากความปรารถนาที่จะพิทักษ์ปกป้องความเชื่อถือของมหาชนคนอ่านที่จะพึงมีต่อหนังสือพิมพ์ไว้ให้มั่นคง...

กล่าวคือ จริยธรรมเป็นเรื่องกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมเสมือนข้อบังคับให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติด้วยความสมัครใจที่จะร่วมมือร่วมใจปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้เป็นบรรทัดฐาน หรืออีกนัยหนึ่งคือ การชี้แนะแนวทางให้สื่อมวลชนกระทำในสิ่งที่สมควรกระทำอย่างยิ่งตามข้อบังคับจริยธรรม แต่ไม่ใช่กฎหมายแต่อย่างใด ไม่มีบทลงโทษเหมือนกฎหมายแต่อยู่สูงกว่ากฎหมาย กล่าวคือ หากมีการฝ่าฝืนข้อบังคับทางจริยธรรมที่ไว้ไว้กับสังคมจะถูกลงโทษด้วยความเสื่อมศรัทธาจากสังคม (พิศิษฐ์ ขวาลาวัช, 2540, น. 307)

นอกจากนี้ สุภา สิริमानนท์ (2530, น. 19-49) ระบุว่า “หนังสือพิมพ์กำลังหยั่งรากลึกลงไปทุกที ทั้งนี้ เนื่องมาจากความปรารถนาที่จะพิทักษ์ปกป้อง “ความเชื่อถือ” ของมหาชนคนอ่านที่จะพึงมีต่อหนังสือพิมพ์ไว้ให้มั่นคง หลักเกณฑ์ของจริยธรรม มีดังนี้

1. หลักว่าด้วยความจริงที่แท้ (Objectivity)

หนังสือพิมพ์ย่อมได้รับความคาดหวังจากผู้อ่านข่าวสารที่รายงานจะครบถ้วนไม่ลำเอียง ไม่ว่าจะเป็นในแง่ใดของข่าว นั่นคือความคาดหวังว่าหนังสือพิมพ์จะไม่สอดแทรกทรรศนะส่วนตัวหรือความรักความชังส่วนตัวลงไปในข่าว ซึ่งลักษณะของความจริงที่แท้มีอยู่ 5 ประการ

1.1 ความไม่เป็นฝักฝ่ายใด (Impartiality) การรายงานข่าวที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งของฝ่ายต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ผู้เสนอรายงานก็ต้องเสาะหาทรรศนะของทุกฝ่ายมาเสนอให้หมด

1.2 ความปราศจากข้อขัดแย้งทางผลประโยชน์ หรือทางความสนใจ (Absence of Conflict Interest) การมีส่วนพัวพันกับองค์กรแห่งใดแห่งหนึ่ง ย่อมทำให้การหมิ่นเหม่นักหนังสือพิมพ์นั้น ๆ จะถูกสงสัยว่าเข้าสังกัดเป็นฝักเป็นฝ่าย ฉะนั้น นักหนังสือพิมพ์จึงไม่สมควรใจที่จะเข้าร่วมอยู่ในองค์กรใด ๆ

1.3 โอกาสของการปฏิเสธ (Opportunity of Denial) หากจะเสนอข้อกล่าวหาที่จะต้องให้โอกาสผู้ที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อปฏิเสธด้วย เพราะการกล่าวหาที่ยังไม่ใช่คำพิพากษา

ของศาลยุติธรรมและยังเป็นวิธีอันสำคัญที่จะป้องกันหนังสือพิมพ์มิให้ถูกฟ้องร้องว่ากระทำการหมิ่นประมาทผู้ถูกกล่าวหาเหล่านั้น ๆ ด้วย

1.4 การละเว้นเสียจากความลำเอียงต่อผู้ใกล้ชิด (Avoidance of Cronyism)
นักหนังสือพิมพ์ที่ต้องทำงานใกล้ชิดกับแหล่งข่าวเป็นประจำ เช่น นักข่าวอาชญากรรมที่ต้องทำงานร่วมกับตำรวจสถานีต่าง ๆ มักถูกสงสัยว่ามีความลำเอียงต่อผู้ที่เป็นแหล่งข่าว เนื่องจากต้องติดต่อกันกับแหล่งข่าวตลอดเวลา ดังนั้น นักข่าวจึงต้องระมัดระวังตนเอง เพราะหากถูกอิทธิพลของความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเข้าครอบงำ การรายงานข่าวย่อมเกิดภาวะความลำเอียงขึ้นได้

1.5 การละเว้นเสียจากความเคียดแค้นพยาบาท (Avoidance of Vengeance)
เป็นด้านที่ตรงข้ามกับความลำเอียงต่อผู้ใกล้ชิด นักหนังสือพิมพ์ต้องมีความคิดอย่างมีเหตุผล ไม่ควรถือสาการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่แสดงออกว่าเป็นศัตรู เพราะความเคียดแค้นอาจทำให้ไม่ได้มาซึ่งความจริงที่แท้จริง

2. หลักว่าด้วย “ความซื่อสัตย์” (Honesty) หรือ “ความสัตย์จริง” “การรักษาความสัตย์”

นักหนังสือพิมพ์มักถูกกล่าวอย่างดูแคลนว่าเป็นประเภทที่ “เขียนข่าวเอาเอง” หรือนัยหนึ่งคือนักหนังสือพิมพ์ยกเมฆ งานของพวกเขาอยู่ในลักษณะ “อุตสาหกรรมการทำข่าว” หรือนิ่งเทียบเขียนข่าวหลักทางจริยธรรมได้กำหนดไว้เกี่ยวกับกรณี “ความซื่อสัตย์” นี้ เป็น 2 ประการด้วยกันคือ

2.1 ต้องเสนอรายงานข่าวที่เป็นจริง มิใช่เสนอขาย โดยหลักวิชาการวารสารศาสตร์ถือว่า ข้อเท็จจริงหรือความเป็นจริงนั้นมันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งขลังและเต็มไปด้วยความน่าตื่นเต้น น่าเร้าเร้าใจอยู่แล้วในตัวของมัน ไม่จำเป็นและไม่สมควรที่จะไปทำให้ข้อเท็จจริงและความจริงนั้น ๆ ผิดเพี้ยนไปด้วยแสงสีใด ๆ อีก

2.2 การรักษาവാจาที่ให้คำมั่นหรือตกปากลงคำไว้ เจื่อนไขข้อนี้หมายความว่า ถ้าหากหนังสือพิมพ์รับปากกับแหล่งข่าวว่าจะไม่เสนอเรื่องราวใดในข่าว หรือการไม่เปิดเผยแหล่งข่าว ก็จะต้องปฏิบัติตามคำมั่นสัญญานั้นอย่างเคร่งครัด

3. หลักว่าด้วย “ความบังควรและไม่บังควรซึ่งมนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์” (Human Decency)

หลักในข้อนี้ว่าด้วยเรื่องของ “ความสำนึกของมนุษย์อันจะพึงปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์” โดยละทิ้งอคติส่วนตัวที่มีต่อคนต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา ต่างภาษา ต่างอุดมการณ์ หรือต่างถิ่นฐาน ให้ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

4. หลักว่าด้วยการคัดลอกคัดเรื่องของคนอื่นแล้วก็ทึกทักเอาเป็นของตน (Plagiarism)

ภาวะที่เรียกว่า การคัดลอกเรื่องของคนอื่นแล้วก็ทึกทักเอาเป็นของตนเองนั้น ได้แก่ การลอกคัด จริง ๆ ไม่ว่าจะลอกคัดแต่เพียงเฉพาะส่วนสาระสำคัญหรือไม่ก็จะคัดลอกทั้งดุ้น ลอกคัดชนิดคำต่อคำ แล้วใส่ชื่อของตนเองลงไปโดยทึกทักว่าตนทำเรื่องนั้นขึ้น ถือว่าเป็นการทำผิดจริยธรรมทั้งสิ้น

ผลของการคัดลอกนี้ไม่เพียงแต่ทำให้ผู้กระทำเสียชื่อเสียง และขาดความน่าเชื่อถือ ในวงวิชาชีพปัญญาและหนังสือพิมพ์ฉบับที่ลงตีพิมพ์เรื่องที่คัดลอกก็จะเสียหายไปด้วย

ทั้งนี้ เพราะจริยธรรมเป็นเรื่องของความเข้าใจและเคารพในบทบาทหน้าที่ และ ความรับผิดชอบที่สื่อมวลชนมีต่อตนเองและสังคม ไม่ใช่เป็นเรื่องของการท่องจำ แต่เป็นเรื่อง การเข้าใจยอมรับจริงใจที่จะเคารพสัญญาและปฏิบัติได้

อย่างไรก็ตาม จริยธรรมเป็นหลักที่จะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการประพฤติปฏิบัติเป็นเรื่องราวของความสมัครใจ (Voluntary) นักหนังสือพิมพ์ที่อยากเป็นผู้มีจริยธรรมคือนักหนังสือพิมพ์ที่ประสงค์จะมีคุณธรรม (Virtues) ความมีคุณธรรมนี้ เพลโต ได้อธิบายไว้ในหนังสือ

The Republic (พิคิษฐ์ ขวาลาธวัช, 2549, น. 307) ว่าประกอบด้วย

1. **สติปัญญา** (Wisdom) หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์
2. **ความอดกลั้น** (Temperance) คือ ความสามารถในการผสมผสาน การใช้เหตุผลของตนเองกำจัดความโลภได้

3. **ความยุติธรรม** (Justice) คือ ความคำนึงถึงความยุติธรรมอันบุคคลในสังคมพึงได้รับ เป็นสิ่งที่นักข่าวต้องคำนึงถึงก่อนการเขียนข่าว

นอกจากนี้ สุกัญญา ตีระวนิช (อ้างถึงใน ปุณณรัตน์ พิงคานนท์, 2548, น. 272) ได้ให้ความหมายของ จริยธรรม ว่าหมายถึง หลักประพฤติปฏิบัติที่ดีงามของมนุษย์ ซึ่งอาจมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมซึ่งในสังคมประชาธิปไตย จริยธรรม หมายถึง ความดีงามที่ตนพึงสร้างให้ต่อตนเองและต่อสังคม

ดังนั้น จริยธรรมของหนังสือพิมพ์ หมายถึง ความประพฤติที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ความมีกฎเกณฑ์ที่หนังสือพิมพ์จะต้องยึดถือปฏิบัติด้วยความสมัครใจ ตามข้อบังคับทางจริยธรรม เช่น ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ไทยมีการก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ มาทำหน้าที่ดูแลให้สมาชิกปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ซึ่งได้มีการประกาศใช้ เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2541 (พิคิษฐ์ ขวาลาธวัช, 2549, น. 273)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสื่อมวลชนในปัจจุบันต้องทำงานภายใต้แรงกดดันทางการเมืองและระบบธุรกิจซึ่งมุ่งหมายแสวงหากำไรมาสู่กิจการ จริยธรรมของนักวิชาชีพสื่อสารมวลชนจึงเกี่ยวพันกับเงื่อนไขทางสังคม, การเมืองและเงื่อนไขทางธุรกิจอย่างแนบแน่น ความหมิ่นเหม่และความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่จะนำมาซึ่งความไม่เที่ยงธรรม อดีตในการทำงานจึงมีมาก จรรยาบรรณจึงเป็นเครื่องกำกับที่สำคัญยิ่งในการทำให้นักวิชาชีพอยู่ในกรอบของสัมมาอาชีวะ (อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2545, น. 160)

ดังนั้น สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ระบุว่า “ด้วยความห่วงใยต่ออาชีพนักหนังสือพิมพ์ และมองเห็นความจำเป็นของการที่นักหนังสือพิมพ์ควรมีจริยธรรมไว้เป็นทางปฏิบัติเพื่อควมมีศักดิ์และปฏิญาณแห่งอาชีพของตนจึงได้กำหนดจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ขึ้นไว้ในปี พ.ศ. 2510 มี 7 ประการ ดังต่อไปนี้ (เสฐียร พันธงชัย, 2548, น. 46-48)

1. ความรับผิดชอบ (responsibility) ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อผลประโยชน์อันชอบธรรมของปัจเจกชน สถาบันประเทศชาติ ศาสนา และราชบัลลังค์
2. ความมีเสรีภาพ (freedom) ได้แก่ เสรีภาพที่มีความรับผิดชอบกำกับ
3. ความเป็นไท (independence) ได้แก่ ความไม่ตกเป็นทาสของใครทั้งกายและจิตใจ โดยอามิสสินจ้างอื่นใด
4. ความจริงใจ (sincerity) ได้แก่ ความไม่มีเจตนาบิดเบือน ผิดพลาดต้องรีบแก้ไข
5. ความเที่ยงธรรม (impartiality) ได้แก่ ความไม่ลำเอียง หรือความไม่เข้าใครออกใคร
6. ความมีใจเป็นนักกีฬา (fair play) ได้แก่ การปฏิบัติอันดีงาม ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่เป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ
7. ความมีมรรยาท (decency) ได้แก่ การใช้ภาษาและภาพที่ไม่หยาบโลน และลามกอนาจาร

นอกจากนี้ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย ได้ร่างหลักปฏิบัติสำหรับนักข่าว เรียกว่า “จรรยาบรรณของสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย” เพื่อให้ให้นักข่าวได้ตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่จะต้องรับผิดชอบต่อประชาชนและเป็นหลักปฏิบัติของสมาชิกสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย ดังนี้

1. จักต้องส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็น
2. จักต้องให้ประชาชนทราบข่าวเฉพาะที่เป็นจริง การเสนอข่าวใด ๆ ออกพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ ถ้าปรากฏว่าไม่ตรงต่อความเป็นจริง ต้องรีบจัดการแก้ไขให้ถูกต้องโดยไว
3. ในการจะให้ได้ว่าข่าว ภาพ หรือ เอกสารอย่างใด ๆ มาเป็นของตนเพื่อประโยชน์ต่อการเสนอข่าว จักต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์เท่านั้น

4. จักต้องเคารพในความไว้วางใจของผู้ให้ข่าวและรักษาไว้ซึ่งความลับของแหล่งข่าว
 5. จักต้องปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยมุ่งหวังต่อสาธารณประโยชน์ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่ แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว หรือหมู่คณะใด ๆ โดยไม่ชอบ
 6. จักต้องไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติหรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมอาชีพ
- ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 มีการทบทวนและปรับปรุงจรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์ใหม่ เนื่องจากหลักปฏิบัติดังกล่าวไม่ครอบคลุมไปถึงผู้ประกอบการวิชาชีพในวงการหนังสือพิมพ์ทั้งหมด จึงได้ประกาศ “จรรยาบรรณหนังสือพิมพ์” ใหม่อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2519 โดยมีเนื้อหา ดังนี้

1. การส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เป็นภารกิจอันมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์
2. การเสนอข่าว ภาพหรือการแสดงความคิดเห็นต้องเป็นไปด้วยความสุภาพ สุจริต ปราศจากความมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตน หรืออำิสสินจ้างใด ๆ
3. การเสนอข่าวต้องเสนอแต่ความจริง พึงละเว้นการต่อเติมเสริมแต่ง หากปรากฏว่าข่าวใดไม่ตรงต่อความเป็นจริง ต้องรีบแก้ไขโดยเร็ว
4. การจะให้ได้ว่าข่าว ภาพ หรือข้อมูลใด ๆ มาเป็นของตนต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์
5. ต้องเคารพต่อความไว้วางใจที่ได้รับมอบหมาย จากการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพของตน
6. ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยถือเอาสาธารณประโยชน์เป็นสำคัญ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะโดยมิชอบ
7. ต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพหรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

ทั้งนี้ นิยดา พุทธวงศ์ (2534, น. 11). ได้ให้ความหมายคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่าเป็นการประพฤติปฏิบัติที่เกี่ยวกับคุณความดี หรือคุณความดีที่ควรประพฤติปฏิบัติ ซึ่งความหมายดังกล่าวบางทีเรียกว่าจรรยาบรรณ แต่ความหมายของจริยธรรมจะกว้างกว่า เพราะเป็นหลักปรัชญาหรือระบบที่เกี่ยวกับความประพฤติของคนทั้งสังคม ส่วนจรรยาบรรณนั้นจะเจาะจงไปในแต่ละวิชาชีพซึ่งได้มีการร่วมกันกำหนดขึ้นเป็นลายลักษณ์ หรือเป็นรัฐธรรมนูญความประพฤติอันดีงาม ซึ่งคนในแต่ละวิชาชีพจะยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติ ดังเช่นในปีพ.ศ. 2541 สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ซึ่งคือ รูปแบบหนึ่งของการควบคุมตนเองของหนังสือพิมพ์ เป็นสถาบันที่ตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมและควบคุมการประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ได้ตราข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

หนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2541 หมวด 2 ได้บัญญัติจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ไว้ ดังนี้ (ทองใบทองเปาต์, 2550, น. 62-63)

ข้อ 4 หนังสือพิมพ์ต้องยึดข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำและความครบถ้วน

ข้อ 5 หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ

ข้อ 6 หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายามให้เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

ข้อ 7 หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนเกินความเป็นจริง

ข้อ 8 หนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการเสนอข่าวเพราะความลำเอียงหรืออคติ จนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง

ข้อ 9 หนังสือพิมพ์ต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว

ข้อ 10 เมื่อคัดลอกข้อความใดจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ต้องบอกที่มาของข้อความนั้น

ข้อ 11 การเสนอข่าวที่มีการพาดพิงอันอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือองค์กรใด ๆ ต้องแสดงถึงความพยายามในการเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงด้วย

ข้อ 12 ในกรณีที่มีการเสนอข่าวผิดพลาด หนังสือพิมพ์ต้องลงพิมพ์แก้ไขในข้อผิดพลาดดังกล่าวโดยไม่ชักช้า

ข้อ 13 หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอข่าวโดยเลือกสรรปราศจากแหล่งที่มา เพียงระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุอันควรปกปิดเพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยของแหล่งข่าว และต้องเป็นประโยชน์ต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน

ข้อ 14 หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับ หากให้คำมั่นแก่แหล่งข่าวนั้นไว้ หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดนามปากกาหรือนามแฝงที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์นั้นไว้เป็นความลับ

ข้อ 15 ในการเสนอข่าวหรือภาพใด ๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส

ในการเสนอข่าวตามวรรคแรกต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาสนั้น ไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง

ข้อ 16 การพาดหัวข่าวและความนำของหนังสือพิมพ์ ต้องไม่เกินจากข้อเท็จจริงในข่าวและต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าวสำคัญ

ข้อ 17 หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามก อนาจารหรือน่าหวาดเสียว โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถี่ถ้วน

ข้อ 18 ในการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ หนังสือพิมพ์ต้องให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่ถูกพาดพิงเสมอ

ข้อ 19 ข้อความที่เป็นประกาศโฆษณา ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ต้องแสดงความเห็นชัดว่าเป็นประกาศโฆษณาจะแอบแฝงเป็นการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นมิได้

ทั้งนี้ สมาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (The Press Council of Thailand) ได้ตราข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2541 หมวด 3 ได้บัญญัติจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ไว้ ดังนี้ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550, น. 162)

ข้อ 20 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติการใด ๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

ข้อ 21 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องไม่วาดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ไม่ชอบธรรม

ข้อ 22 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่าหรือผลประโยชน์ใด ๆ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

นอกจากนี้ สมาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (The Press Council of Thailand) ได้ตราข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2541 หมวด 4 ได้บัญญัติแนวปฏิบัติของหนังสือพิมพ์และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ไว้ ดังนี้ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550, น. 162-163)

ข้อ 23 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์พึงละเว้นการรับอภิสันหรือตำแหน่งเพื่อให้กระทำการ หรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

ข้อ 24 การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ พึงตระหนักถึงความสำคัญของข่าวต่อสาธารณชนและไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

ข้อ 25 การได้มาซึ่งข่าวสาร หนังสือพิมพ์ควรใช้วิธีสุภาพและซื่อสัตย์

ข้อ 26 ในการแสดงความคิดเห็น หนังสือพิมพ์ควรกระทำโดยบริสุทธิ์ใจ และไม่มีพันธกรณีอื่นใดนอกจากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดมาครอบงำความคิดเห็น

ข้อ 27 หนังสือพิมพ์ควรละเว้นการล່วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ข้อ 28 หนังสือพิมพ์พึงใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบให้ประกาศโฆษณาทั้งหลายอยู่ภายในขอบเขตของศีลธรรมและวัฒนธรรม หนังสือพิมพ์พึงระมัดระวังที่จะไม่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่น่าสงสัยว่าจะเป็นภัยแก่สังคมหรือสาธารณชน

ข้อ 29 หนังสือพิมพ์ควรหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่มีเหตุให้น่าเชื่อว่าเจ้าของประกาศโฆษณานั้น เจตนาจะทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อในสิ่งที่มลาย

ข้อ 30 ภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพหรือมีความหมายเหยียดหยาม

ทั้งนี้ ข้อกำหนดดังกล่าวล้วนเป็นแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ให้ตระหนักถึงบทบาทควรรับผิดชอบต่อตนเองของหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ การวิพากษ์วิจารณ์ของหนังสือพิมพ์ควรให้ความเป็นกลางและมีคุณค่า ดังเช่นที่ Walter Lippman (อ้างถึงใน สมาพันธ์หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2526, น. 147) ได้กล่าวไว้ว่า “มนุษย์จะต้องการอะไรอีก หากว่าเขาได้มีโอกาสเห็นภาพต่าง ๆ อย่างชัดเจน คิดอย่างมีหลักการ ตลอดจนการแสดงออกอย่างเป็นกลาง ยุติธรรม”

นอกจากนี้ ทองใบ ทองเปาด์ (2550, น. 62) ระบุว่า “สื่อมวลชนกับจริยธรรมเป็นของคู่กัน ไปไหนมาไหนต้องไปด้วยกัน ต้องสมานฉันท์กัน สื่อมวลชนเรียกหาแต่เสรีภาพเท่านั้นไม่พอ ต้องเรียกหาจริยธรรมอีกด้วย ตรวจจริยธรรมแล้ว สื่อมวลชนต้องไม่แยกทางกับจริยธรรม”

ขณะที่ ขวลิต ปัญญาลักษณ์ (2523, น. 17) กล่าวว่า

วิชาชีพสื่อมวลชนมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่สังคมหรือสมาชิกคนใดคนหนึ่งในสังคมนั้น ๆ ได้เสมอ ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการรอบหรือแนวทางอย่างกว้าง ๆ ไว้เพื่อให้มีให้ผู้ประกอบวิชาชีพดังกล่าวกล่าวล่งออกนอกกลุ่มนอกทางจนอาจก่อให้เกิดอันตรายขึ้นได้ต่อส่วนรวม

อย่างไรก็ตาม ความรับผิดชอบทางจริยธรรมนั้น เป็นความรับผิดชอบที่ใช้สำนึกอันละเอียดอ่อนของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์เป็นตัวกำหนดขอบเขต มิให้หนังสือพิมพ์ปฏิบัติตนไม่เป็นที่พอใจของสาธารณชนหรือล่งละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น ขณะเดียวกันก็เป็นขอบเขตที่จะสกัดกั้นการออกกฎหมายมาคุกคามเสรีภาพหนังสือพิมพ์จากรัฐบาลด้วยและถึงแม้ว่าจะไม่มีบทลงโทษหนังสือพิมพ์ที่กระทำผิดเอาไว้อย่างแจ่มชัด หนังสือพิมพ์เสรีในประเทศประชาธิปไตยจึงใช้ความรับผิดชอบต่อจริยธรรมเป็นหลักในการควบคุมตนเอง เพื่อให้การปฏิบัติภาระหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายมาจากสาธารณชนนั้นได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากประชาชนและเป็นอิสระจากการใช้อำนาจควบคุมหนังสือพิมพ์ในทางที่ไม่ถูกต้อง (สิริทิพย์ ชันสุวรรณ, 2539, น.108)

ทั้งนี้ เสฐียร พันธงรังษี (2548, น. 1) ได้กล่าวถึงจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ในแง่มุมที่ค่อนข้างชัดเจนว่า “หนังสือพิมพ์ คือ ผู้บรรดาโลก หนังสือพิมพ์คือฝักฝ่ายของธรรมะ ไม่ใช่ของตัวกู ไม่ใช่ของคณะกู ไม่ใช่แม้แต่ของประเทศกู นักหนังสือพิมพ์ต้องอุทิศตนเป็นสมบัติของมนุษยทุกคน ทำอะไรต้องได้ถามธรรมะก่อน”

นอกจากนี้ เสฐียร พันธงรังษี (2548, น. 31-32) ได้กล่าวถึงมโนธรรม (conscience) ว่า

มโนธรรมเป็นอย่างเดียวกับมนุษยธรรม อันหมายถึงธรรมที่เกิดจากสำนึกแห่งจิตของคนที่มีจิตใจสูง คือ มนุษย์ สำนึกนั้นคือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี อันเป็นส่วนที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่น มโนธรรมดังกล่าวนี้ เสฐียรได้ให้ความหมายของคำว่า หิริ (ความละอายต่อบาป) และโอตตปปะ (ความเกรงกลัวความชั่ว) มโนธรรมสำหรับนักหนังสือพิมพ์ก็คือการพิจารณาก่อนว่า สิ่งที่เราปฏิบัติลงไปนั้นจะกระทบกระเทือนคนอ่านหรือต่อสังคมหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ “ให้พิจารณาถึงเรื่องที่จะกระทำว่าเป็นเรื่องจริง มีประโยชน์ที่สุด ไม่กระทบกระทั่งต่อผู้ใดทั้งทางส่วนตัวและส่วนรวม หากเรื่องที่จะกระทำ รวมทั้งการพูด การเขียน ประกอบด้วยคุณสมบัติดังกล่าว จึงควรกระทำ และไม่พึงกระทำหากเรื่องที่จะกระทำขาดจากคุณสมบัติดังกล่าวแม้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติหน้าที่ของหนังสือพิมพ์โดยไม่คำนึงถึงจริยธรรมแห่งวิชาชีพเท่ากับเป็นการละทิ้งเสรีภาพและความรับผิดชอบต่อประชาชนและสังคม ในที่สุดก็ย่อมจะถูกกระแสประชาตติของประชาชนหรือสังคมต่อต้านและปฏิเสธบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ถูกวิพากษ์วิจารณ์ ถูกต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ และไม่ให้ความเชื่อถือต่อหนังสือพิมพ์ได้ (บุญณรัตน์ พิงคานนท์, 2548, น. 247)

ดังนั้น จริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ จึงเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ ให้ประพฤติดี มีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพของตนเอง และต่อสังคม ซึ่งในประเทศระบอบประชาธิปไตยนั้น การมีเสรีภาพถือเป็นหัวใจสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามเสรีภาพก็มาควบคู่กับความรับผิดชอบ กล่าวคือ การจะรักษาเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไว้ได้นั้นจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพดังกล่าว ดังนั้น การมีจริยธรรมแห่งวิชาชีพเป็นเครื่องนำทางนับได้ว่าเป็นหลักประกันที่จะไม่ให้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือสร้างปัญหาหรือผลกระทบในเชิงลบต่อสังคม ซึ่งหากมีการใช้อำนาจหนังสือพิมพ์ไปในทางที่ผิด ก็อาจนำไปสู่การถูกควบคุมและแทรกแซงจากอำนาจรัฐจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามครรลองของวิชาชีพหนังสือพิมพ์ได้อีกต่อไป

แนวคิดเรื่องจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ ถูกนำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์การทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ว่าได้ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์มากน้อยเพียงใด และเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทที่เหมาะสมของหนังสือพิมพ์ต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อนันต์ ธนะโสธร (2535, น. บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์กับความผิดฐานหมิ่นประมาท” ในปี 2535 โดยการศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาขอบเขตการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ที่ไม่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท เพื่อเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและสังคม อันจะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขโดยผลการศึกษาพบว่า การเสนอข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยสุจริต กล่าวคือถ้าเป็นการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริต ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลหรือการกระทำของรัฐหรือเป็นการติชมการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ สาธารณบุคคล หรือสิ่งของต่าง ๆ ที่นำเสนอแสดงให้ประชาชนชมหรือเรียกร้องความสนใจจากประชาชน อาจถูกวิพากษ์วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นได้ โดยไม่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท แต่การแสดงความคิดเห็นนั้นจะต้องไม่ล่วงละเมิดในเรื่องส่วนตัวของบุคคลดังกล่าว นอกจากนี้การเสนอข่าวในการดำเนินการพิจารณาคดีในศาลหรือในการประชุมโดยเปิดเผยและสุจริตย่อมไม่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท

นพวรรณ บุชนัน (2545, น. บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “คดีหมิ่นประมาทกับปัญหาในกระบวนการทำข่าวของหนังสือพิมพ์” ในปี 2545 โดยการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขหรือปัจจัยภายในกระบวนการทำข่าวของหนังสือพิมพ์ ซึ่งทำให้เกิดข่าวลักษณะหมิ่นเหม่ต่อความหมิ่นประมาท โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากกรณีการศึกษาที่ฟ้องร้องเอาความผิดกับหนังสือพิมพ์ในคดีหมิ่นประมาทภายในปี พ.ศ.2542-พ.ศ.2545 (มกราคม) รวม 10 ชื่อฉบับและผู้เสียหายจากการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ 3 ท่าน ตลอดจนสำรวจความเห็นจากนักข่าวในองค์กรหนังสือพิมพ์จำนวน 100 คน

ผลการวิจัยพบว่า การเสนอเนื้อหาลักษณะหมิ่นประมาทของหนังสือพิมพ์ มีทั้งการนำเสนอเป็นข่าว และ บทความแสดงความคิดเห็น โดยเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ ซึ่งส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงบุคคลส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องบุคคลสาธารณะและนำเสนอโดยไม่คำนึงถึงหลักความเป็นธรรม โดยส่วนของลักษณะความผิดฐานหมิ่นประมาทที่ปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ การเสนอเนื้อหาผิดไปจากข้อเท็จจริง และ การเสนอความเห็นโดยมิชอบ

โดยพบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดลักษณะความผิดดังกล่าว ได้แก่ การใช้แหล่งข่าว การนำเสนอข่าวไปล่วงหน้าละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์ และการตีความและสรุปความประเด็นข่าว

ในส่วนของการกระบวนการทำข่าวของหนังสือพิมพ์นั้นพบปัญหาซึ่งเป็นปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดลักษณะหมิ่นเหม่ต่อความผิดฐานหมิ่นประมาท โดยบุคคลากรในการในกระบวนการผลิตข่าว คือ นักข่าว และ บรรณาธิการข่าว เป็นเงื่อนไขสำคัญ โดยพบประเด็นสำคัญว่านักหนังสือพิมพ์ขาดความตระหนักและใส่ใจต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคลที่ตกเป็นข่าว เงื่อนไขทางด้านองค์กร คือ นโยบายองค์กร เงื่อนไขทางด้านกระบวนการผลิต คือ ข้อจำกัดทางด้านเวลาในการทำงานและเงื่อนไขทางด้านคุณค่าข่าว

มาตรการในการควบคุมข่าวลักษณะหมิ่นประมาทของหนังสือพิมพ์นั้น พบว่ายังไม่มีกำหนดอย่างเป็นรูปธรรม แต่ภายในองค์กรหนังสือพิมพ์จะมีการควบคุมอยู่ในกระบวนการทำข่าว ซึ่งเป็นการตรวจสอบจากบรรณาธิการ อย่างไรก็ตาม บรรณาธิการหนังสือพิมพ์และผู้เสียหายมีความเห็นร่วมกันว่า มาตรการควบคุมหนังสือพิมพ์ที่ดีที่สุดควรจะเป็นผู้บริโภคสื่อเอง

พาฝัน ชุนถนอม (2547, น. บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การนำเสนอข่าวหนังสือพิมพ์กับความผิดฐานหมิ่นประมาทที่มีผลกระทบต่อการบริหารองค์กรหนังสือพิมพ์” วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาขอบเขตสิทธิเสรีภาพและข้อจำกัดของหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าว 2) ศึกษาลักษณะการหมิ่นประมาททางแพ่งและทางอาญา 3) ศึกษาข้อยกเว้นความผิดทางกฎหมายในการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ที่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท 4) ศึกษาโทษทางอาญาและวิธีการเยียวยาความเสียหายจากการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ที่เป็นการหมิ่นประมาท 5) ศึกษาแนวทางการบริหารองค์กรหนังสือพิมพ์ มุ่งเน้นศึกษาบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบรรณาธิการ และ 6) ศึกษาผลกระทบจากการนำเสนอข่าวที่เป็นการหมิ่นประมาทต่อการบริหารองค์กรหนังสือพิมพ์

ผลการศึกษาพบว่า จากคำพิพากษาศาลฎีกา ระหว่างปี 2536-2545 ลักษณะการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ที่เป็นการหมิ่นประมาททางแพ่งและทางอาญาจะมีลักษณะเป็นความเท็จ เป็นการแต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เป็นการพาดหัวข่าวที่เกินเลยไปจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในรายละเอียดของข่าวและมีได้สะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว หรือเป็นการนำเสนอเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนในการรับรู้ข่าวสาร โดยพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ได้กำหนดให้หนังสือพิมพ์ต้องแจ้งชื่อบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการผู้พิมพ์แก่เจ้าพนักงานการพิมพ์ ซึ่งหากเกิดปัญหาการหมิ่นประมาท บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา จะต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้เขียนข่าวหรือผู้ให้สัมภาษณ์ข่าวแม้ว่าบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา จะไม่มีส่วนรู้เห็นต่อการหมิ่นประมาท

นั้นก็ตาม อย่างไรก็ตามกฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นความผิดในการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ที่ไม่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท หรือไม่ต้องรับโทษในความผิดฐานหมิ่นประมาทไว้แต่จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา พบว่า ยังมีลักษณะข้อความการนำเสนอข่าวที่ไม่ได้เป็นไปตามข้อยกเว้นตามกฎหมายแต่ศาลพิจารณาไม่ต้องรับผิดตามกฎหมาย เช่น การเสนอข่าวโดยการอ้างเอกสารราชการ การเสนอข่าวที่เป็นความจริงและเป็นประโยชน์แก่สาธารณชน ส่วนการกำหนดโทษทางอาญาและวิธีการเยียวยาความเสียหายจากการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ที่เป็นการหมิ่นประมาท นั้นแบ่งเป็น การกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญา และกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ส่วนการศึกษาแนวทางการบริหารองค์กรหนังสือพิมพ์ที่มุ่งเน้นศึกษา บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของบรรณาธิการ พบว่า แนวทางการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมโดยต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายการทำงานให้มีความยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อปัจจัยอันหลากหลายที่มีผลกระทบต่อองค์กรและฝ่ายต่าง ๆ ในองค์กร เช่น กองบรรณาธิการ ฝ่ายจัดจำหน่าย ฝ่ายโฆษณาและฝ่ายผลิต ตามแนวคิดของทฤษฎีระบบ (System Theory) นอกจากนั้นต้องสามารถปรับเปลี่ยนการบริหารงานตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมออันเป็นการสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎียืดหยุ่น (Contingency Theory) ซึ่งองค์กรหนังสือพิมพ์จำเป็นจะต้องปรับการดำเนินงาน นโยบาย โดยพิจารณาจากปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ

นริศรา ยิฐธรรม (2547, น. บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “หนังสือพิมพ์กับการถูกดำเนินคดีในชั้นศาล” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการฟ้องร้องต่อหนังสือพิมพ์ รูปแบบการดำเนินการฟ้องร้อง กระบวนการต่อสู้ รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการถูกฟ้องร้องในชั้นศาลของหนังสือพิมพ์ โดยวิธีการศึกษาด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากกรณีศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา จำนวน 8 คดี ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2539-2545 ของหนังสือพิมพ์จำนวน 6 ฉบับ และการสัมภาษณ์ในเชิงลึกบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาและฝ่ายกฎหมายของหนังสือพิมพ์ 6 ฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ คมชัดลึก ข่าวสด ผู้จัดการรายวัน มติชนรายวัน และไทยโพสต์

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการฟ้องร้องหนังสือพิมพ์ คือ 1) การนำเสนอข่าวที่พาดพิงถึงบุคคลอื่น 2) ต้องการสกัดกั้นการทำงาน 3) การเขียนข่าวที่หือหวา รุนแรง 4) ปัญหาด้านจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพของหนังสือพิมพ์ 5) ข้อจำกัดด้านเวลา 6) การจำกัดการพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว และ 7) นักข่าวขาดความรู้และความเข้าใจด้านการเขียนข่าว

นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มบุคคลที่ฟ้องร้องหนังสือพิมพ์มากที่สุด ได้แก่ กลุ่มนักการเมือง ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ รองลงมาคือบุคคลทั่วไป นักธุรกิจ และดารานักแสดง ส่วนรูปแบบ

การนำเสนอของหนังสือพิมพ์ที่ถูกฟ้องร้องมากที่สุด คือ ช่วงหน้าหนึ่งที่มีข้อความต่อเนื่องในข่าวหน้าในและมักครอบคลุมตั้งแต่พาดหัวข่าวจนกระทั่งถึงเนื้อหา รองลงมา เป็นการนำเสนอประเภทคอลัมน์ โดยคอลัมน์ที่ถูกฟ้องร้องส่วนใหญ่เป็นคอลัมน์ที่ประชาชนเขียนแสดงความคิดเห็นเข้ามา คอลัมน์ร้องทุกข์หรือคอลัมน์ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของข้าราชการหรือตำรวจ ด้านการพาดหัวข่าวและภาพข่าวเป็นเพียงองค์ประกอบของการถูกฟ้องร้องเท่านั้น ซึ่งปัจจุบันกองบรรณาธิการได้เพิ่มความระมัดระวังมากขึ้น

ผลการศึกษาพบว่าหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ถูกฟ้องร้องในชั้นศาลในความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญา มาตรา 326, 328 และพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 มาตรา 48, 49 รองลงมาคือ ความผิดฐานละเมิดทางแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา โดยบุคคลที่ถูกฟ้องร้องในชั้นศาลมากที่สุด คือ บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาและบางครั้งอาจพุ่งไปถึงเจ้าของหนังสือพิมพ์ และกรรมการผู้จัดการ เนื่องจาก ข่าวหรือคอลัมน์ของประเทศไทยไม่นิยมเขียนชื่อผู้เขียนข่าวหรือผู้ประพันธ์ ดังนั้น ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบคือ บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาตามมาตรา 48 ของพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ส่วนกระบวนการต่อสู้ของหนังสือพิมพ์ที่นิยมใช้มากที่สุด คือ การประนีประนอมยอมความ เนื่องจาก ความยืดหยุ่นของกระบวนการต่อสู้ในชั้นศาลที่ต้องอาศัยระยะเวลาหลายปีและก่อให้เกิดความกังวลแก่บุคคลที่ถูกฟ้องร้อง

จากแนวคิดและการวิจัยที่นำเสนอมาข้างต้นนั้น มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบในการศึกษาอ้างอิง อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทที่เหมาะสมของหนังสือพิมพ์ เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างเสรีภาพของหนังสือพิมพ์กับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล

ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปใช้ประกอบในการอภิปรายผลในบทสุดท้ายต่อไป